

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Jan Muś

Wprowadzenie euro w Chorwacji. Wyzwania i szanse

PRACE Instytutu
Europy
Środkowej

Seria Prace Instytutu Europy Środkowej
Numer 3/2021
Redakcja serii Beata Surmacz i Tomasz Stępniewski

Copyright Instytut Europy Środkowej
ISBN 978-83-66413-43-6
Wydawca Instytut Europy Środkowej
ul. Niecała 5
20-080 Lublin
www.ies.lublin.pl

Korekta Agnieszka Zajdel
Projekt okładki i skład www.targonski.pl
Fotografie na okładce © Euripides | [shutterstock.com](https://www.shutterstock.com)
© Lumi Studio | [shutterstock.com](https://www.shutterstock.com)
© esfera | [shutterstock.com](https://www.shutterstock.com)

Druk www.drukarniaakapit.pl

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Jan Muś

Wprowadzenie euro w Chorwacji. Wyzwania i szanse

Spis treści

Résumé	6
Wprowadzenie	9
1. Proces wprowadzania euro i polityka Republiki Chorwacji wobec unii walutowej	13
1.1. Wymagania związane z wprowadzeniem euro	13
1.2. Plan wprowadzenia euro przez Chorwację	22
1.3. Uczestnictwo w Mechanizmie Kursów Walutowych – ERM II	25
2. Problem konwergencji	29
3. Reformy wynikające z przystąpienia do ERM II	39
4. Główni aktorzy i instytucje	45
5. Opinia publiczna i media	51
6. Referendum	57
7. Dyskurs publiczny dotyczący przyjęcia euro jako wspólnej waluty w Chorwacji	61
7.1. Argumenty za akcesją do strefy euro	62
7.2. Argumenty przeciw akcesji do strefy euro	67
Wnioski	77
Bibliografia	81

■ Résumé

Przyjęcie euro jest postrzegane przez władze chorwackie jako dokończenie procesu integracji europejskiej i dołączenie Chorwacji do bloku ekonomicznego, jakim jest strefa euro. Polityka z tym związana i proces przyjęcia wspólnej waluty wynikają w dużej mierze z przekonań i determinacji premiera Andreja Plenkovicia oraz prezesa Chorwackiego Banku Narodowego Borisa Vujčicia. Zmiany gospodarcze, jakich doświadczyły inne państwa Europy Środkowej – przyciągnięcie inwestycji i restrukturyzacja gospodarki – ominęły w dużym stopniu Chorwację. Przystąpienie do unii walutowej ma w założeniu umożliwić nadrobienie opóźnienia w tych procesach. To właśnie ta kwestia, tj. rozwój gospodarczy Chorwacji, jest rzeczywistym przedmiotem sporu wokół przyjęcia wspólnej europejskiej waluty. Sceptycy uważają bowiem, że przyjęcie euro na tym poziomie rozwoju gospodarczego państwa będzie miało efekt raczej spowalniający niż przyspieszający – jak z kolei uważają zwolennicy wstąpienia do strefy euro.

Przyjęcie euro wiąże się przede wszystkim z wymogiem konsolidacji wydatków publicznych – i to w momencie, kiedy dla wielu wydają się one konieczne. Niezbędność aktywnego zaangażowania państwa w stymulację gospodarczą wynika z trzech czynników: potrzeby reorganizacji struktury gospodarki chorwackiej, która w zbyt dużym stopniu opiera się na turystyce; stymulacji gospodarki po pandemii COVID-19; oraz odbudowy obszarów zniszczonych w trzęsieniach ziemi, jakie nawiedziły Chorwację w roku 2020.

Proces efektywnej integracji Chorwacji ze strefą euro ma na celu także wzmocnienie pozycji tego państwa na arenie międzynarodowej, a także pozycji samego Andreja Plenkovicia oraz Borisa Vujčicia.

Debata na temat euro w przestrzeni publicznej jest zdominowana przez rząd Chorwacji i Chorwacki Bank Narodowy. Te dwa podmioty determinują w dużej

mierze to, wokół jakich argumentów „za” i „przeciw” toczy się debata publiczna. Przeważają argumenty przemawiające za wprowadzeniem euro. O możliwych negatywnych konsekwencjach do wiadomości publicznej trafia przeważnie informacja dotycząca oczekiwanego wzrostu cen. W konsekwencji obywatele postrzegają to jako główny negatywny skutek wprowadzenia euro.

Zwolennicy wprowadzenia euro argumentują, że przystąpienie do strefy euro pozwoli Chorwacji na wzmocnienie gospodarki i przyciągnięcie inwestycji oraz zagwarantuje wyższy poziom stabilności gospodarczej. Wskazują, że dzięki temu Chorwacja będzie mogła wkroczyć na ścieżkę stałego rozwoju oraz dokonać gruntownej transformacji gospodarczej, w kierunku wyznaczonym przez zglobalizowany świat. Obniżenie kosztu zadłużenia przez krajowe sektory gospodarki, likwidacja ryzyka walutowego¹ oraz zmniejszenie ryzyka kryzysu walutowego² i bankowego to ważne argumenty wykorzystywane przez władze chorwackie w debacie nad wejściem do strefy euro. Wskazuje się również na uzyskanie dostępu do dodatkowych mechanizmów pomocy finansowej.

Institucji i organizacji sceptycznie nastawionych do wejścia do strefy euro jest niewiele. Należą tu przede wszystkim osoby ze środowiska akademickiego, które ostrzegają przed możliwymi negatywnymi skutkami wprowadzenia euro. Są też osoby i organizacje, które zwracają uwagę, że Chorwacja wchodzi do strefy euro zbyt wcześnie, bez odpowiedniego przygotowania, ze słabą strukturą gospodarki. Argumentują, że brakuje ponadnarodowych instytucji i środków UE, które mogłyby odpowiednio pomóc w sytuacjach kryzysowych. Nie mają jednak

¹ Przyjęcie wspólnej waluty wykluczy potencjalnie niebezpieczne wahania kursu chorwackiej kuny wobec euro.

² Władze chorwackie podkreślają, że Chorwacja będzie mniej podatna na kryzysy w strefie euro, niż gdyby operowała własną walutą.

poważnych i zorganizowanych inicjatyw, które sprzeciwiałyby się wejściu do strefy euro, wzywały do przełożenia tej inicjatywy w czasie czy domagały się przeprowadzenia referendum. Ten stan może ulec zmianie w połowie 2021 roku.

Wskazywane argumenty przeciwko wejściu do strefy euro lub przemawiające za opóźnieniem przystąpienia dotyczą utraty suwerenności w prowadzeniu polityki gospodarczej oraz braku lub nieadekwatności ponadnarodowych instrumentów i mechanizmów interwencji opracowanych zgodnie z zasadami solidarności. Ponadto nie ma pewności, jakie stanowisko przeważy w Komisji Europejskiej i Europejskim Banku Centralnym (EBC) w wyniku kryzysu. Czy powrócą wymogi dotyczące oszczędności, które nazaczyły instytucje UE i działania EBC w czasie dwóch poprzednich kryzysów? Podążając za tą logiką, zamiast wstępować do strefy euro Chorwacja powinna najpierw wzmocnić swoją gospodarkę i dopiero wtedy przyjmować wspólną walutę. W przeciwnym razie utraci możliwość rozwoju ekonomicznego i dogonienia innych państw Unii.

Opinia publiczna ma stosunek ambiwalentny wobec przyjęcia euro. Deterministyczne nastawienie do polityki międzynarodowej i świadomość braku alternatywy wobec integracji europejskiej miesza się z koniecznością przeprowadzenia reform i zapewnienia rozwoju gospodarczego.

Wprowadzenie

W pracy podjęty został problem przyjęcia euro jako oficjalnej waluty Republiki Chorwacji. Przystąpienie tego państwa do unii walutowej będzie oznaczało wykonanie ważnego kroku w kierunku głębszej integracji z europejskim centrum gospodarczym. Zarówno zwolennicy, jak i osoby sceptycznie nastawione wobec uczestnictwa Chorwacji w strefie euro chcą rozwiązać najważniejszy, można by rzec, problem chorwackiego społeczeństwa – gospodarcze zapóźnienie względem innych państw Europy Środkowej. Podczas gdy entuzjaści euro uważają unię walutową za odpowiedź na tenże pro-

blem, sceptycy postulują wdrożenie reform i wzmocnienie gospodarki przed przystąpieniem do strefy euro, obawiając się z kolei, że przyjęcie euro zdecydowanie zatrzyma proces gospodarczej transformacji. To, co dla jednych będzie oznaczało rozwój, ożywienie, tworzenie nowych, wartościowych miejsc pracy, dla drugich skutkowało będzie zastojem i utrzymaniem statusu państwa peryferyjnego.

Dyskurs na temat strefy euro to coś więcej niż jedynie kwestia wspólnej waluty. Taka rozprawa toczy się praktycznie w każdym państwie europejskim, w tym w Polsce. Czy prowadzić samodzielnie politykę monetarną i starać się poprzez nią wpływać na ożywienie i stabilność gospodarczą? Czy, biorąc pod uwagę dynamikę globalizacji, przyłączyć się do grupy innych państw i wspólnie rozwiązywać problemy? Czym jest dla nas Unia Europejska – narzędziem służącym do rozwiązywania konfliktów czy jedynie platformą dialogu i współpracy?

Prezentowany tekst rozpoczyna rozdział analizujący proces wprowadzenia euro przez Republikę Chorwacji. Druga część poświęcona została kwestii konwergencji – czyli zbliżenia poziomu rozwoju gospodarczego Chorwacji i strefy euro – która, według autora, stanowi jedno z najistotniejszych wyzwań stojących przed rządem Chorwacji. Konwergencja połączona jest bezpośrednio z uczestnictwem Republiki Chorwacji w systemie kursów walutowych ERM II, któremu poświęcono rozdział trzeci. ERM II stanowi dla Chorwacji szansę na wejście do strefy euro, ale także wyzwanie, przede

wszystkim wynikające z potrzeby kontynuacji kosztownych politycznie reform i prowadzenia specyficznej polityki monetarnej. W kolejnej, czwartej części wymienieni zostali najważniejsi aktorzy i instytucje w Chorwacji, zaangażowani w integrację tego państwa ze strefą euro. Piąta część to analiza opinii publicznej na ten temat, z kolei szósta dotyczy kwestii ewentualnego referendum. Ostatni, siódmy rozdział poświęcony został argumentom „za” i „przeciw” przyjęciu euro w Chorwacji. Autor ma nadzieję, że praca ta będzie przydatna dla osób zainteresowanych zarówno strefą euro, jak i wydarzeniami w Chorwacji.

Autor pragnie także podziękować osobom, które przyczyniły się do powstania tej pracy. Szczególne wyrazy wdzięczności należą się Michaelowi Faulendowi, wiceprezesowi Chorwackiego Banku Narodowego, oraz Matiji Kroflinowi, głównemu ekspertowi Związku Zawodowego Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Ich wsparcie w procesie twórczym oraz cenne uwagi merytoryczne okazały się daleko inspirujące oraz w istotnym stopniu przyczyniły się do wypracowania koncepcji i struktury niniejszej publikacji. Podziękowania za pomoc naukową oraz wnikliwe uwagi i wskazówki skierowane zostają również pod adresem profesora Radosława Kupczyka z Uniwersytetu Wrocławskiego, profesora Bogusława Czarnego ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz doktora Andrzeja Dumały z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.

1.

Proces wprowadzania euro i polityka Republiki Chorwacji wobec unii walutowej

1.1. Wymagania związane z wprowadzeniem euro

Przyjęcie wspólnej waluty stanowi formalny obowiązek każdego państwa członkowskiego UE¹. Ze względu jednak na wagę i specyfikę podporządkowania się wspólnej polityce pieniężnej, w praktyce każde z tych państw samo dokonuje wyboru, kiedy ma przystąpić do unii walutowej. Przyjęcie

¹ Jedynie Królestwo Danii na skutek uzyskania w 1993 roku klauzuli „opt-out” do traktatu z Maastricht (potwierdzonej negatywnym wynikiem referendum z 28 września 2000 roku) jest z tego obowiązku zwolnione. Dania uczestniczy jednak w ERM II.

wspólnej waluty jest kluczowym krokiem dla gospodarki państwa członkowskiego. Kurs walutowy staje się „sztywny”, gdyż polityka pieniężna pozostaje wówczas w gestii Europejskiego Banku Centralnego, który prowadzi ją dla całej strefy euro², niezależnie od rządów poszczególnych państw członkowskich.

W roku 2007 Słowenia była jedynym państwem, które przystąpiło do strefy euro. Malta i Cypr poszły w jej ślady w 2008 roku, Słowacja w 2009, Estonia w 2011, Łotwa w 2014, a Litwa rok później. Oprócz Chorwacji o przyjęcie do strefy euro ubiega się także Bułgaria. Natomiast Dania, choć przystąpiła do Mechanizmu Kursów Walutowych (*Exchange Rate Mechanism*, ERM II), nie zamierza, jak dotąd, przystępować do unii walutowej.

Proces integracji w ramach unii walutowej jest końcowym elementem szeroko pojętej integracji europejskiej. Rozpoczyna się on więc już w fazie przedakcesyjnej, wraz z przygotowaniem się państw do członkostwa w Unii Europejskiej. Ekonomiczne warunki przystąpienia do UE, które muszą spełnić państwa, m.in. wysoka jakość zarządzania gospodarczego oraz stabilność makroekonomiczna (w tym

² Obecnie w strefie euro są: Austria, Belgia, Cypr, Estonia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Litwa, Luksemburg, Łotwa, Malta, Niemcy, Portugalia, Słowacja, Słowenia oraz Włochy. Na mocy odrębnych porozumień euro wprowadzono także w Andorze, Monako i San Marino oraz w Watykanie. Oprócz tego jednostronnie, tj. bez odpowiednich uzgodnień z państwami strefy euro czy Europejskim Bankiem Centralnym, euro wprowadziły także władze Kosowa i Czarnogóry.

odpowiednia stabilność cen oraz stabilne finanse publiczne i rachunki zewnętrzne), mają na celu zapewnienie wystarczającego przygotowania gospodarki danego państwa do przestrzegania celów unii monetarnej. Są to tak zwane kryteria kopenhaskie, przyjęte przez Radę Europejską w Kopenhadze w czerwcu 1993 roku. Są one czasem interpretowane w oderwaniu od integracji ze strefą euro. Jednak biorąc pod uwagę fakt, że przyjęcie wspólnej waluty jest ostatecznym etapem integracji europejskiej, należy uznać je za kryteria wstępne, bez spełnienia których przyjęcie euro nie jest możliwe.

„Ponieważ kryteria kopenhaskie obejmowały zdolność krajów kandydujących do przestrzegania celów unii walutowej, Dyrekcja Generalna ds. Gospodarczych i Finansowych Komisji Europejskiej uruchomiła w 2001 roku przedakcesyjny mechanizm nadzoru fiskalnego. Mechanizm ten obejmował kontrolę w obszarze polityki fiskalnej i pieniężnej w odniesieniu do wymogów akcesyjnych Unii Europejskiej i unii walutowej”³.

Oprócz spełnienia kryteriów kopenhaskich Chorwacja musiała wprowadzić zmiany w krajowych przepisach dotyczących Chorwackiego Banku Narodowego (*Hrvatska Narodna Banka*, HNB), liberalizacji przepływu kapitału, zakazu

³ M. Allam, *The Adoption of the Euro in the New EU Member States: Repercussions of the Financial Crisis*, EIPASCOPE 2009/1, <https://core.ac.uk/download/pdf/5084703.pdf>, s. 28 [03.01.2021].

bezpośredniego finansowania sektora publicznego przez bank centralny oraz uprzywilejowanego dostępu sektora publicznego do instytucji finansowych. W szczególności HNB musiał pozostać instytucją niezależną, aby polityka pieniężna ustalana przez EBC mogła być wolna od wpływów politycznych *ad hoc*⁴.

Po przystąpieniu do UE wszystkie nowe państwa członkowskie przechodzą od razu do trzeciego etapu unii walutowej. Jednak jako państwa członkowskie objęte derogacją pozostają poza strefą euro, dopóki nie spełnią kryteriów konwergencji. Od dnia przystąpienia nowe państwa członkowskie musiały przyjąć następujące założenia: traktowanie polityki kursowej jako przedmiotu wspólnego zainteresowania w świetle spodziewanego udziału w mechanizmie kursowym; unikanie nadmiernego deficytu budżetowego i przestrzeganie odpowiednich postanowień paktu stabilności i wzrostu; uczestnictwo w Europejskim Systemie Banków Centralnych; prowadzenie polityki skierowanej na wysoki stopień trwałej konwergencji oraz spełnienie kryteriów konwergencji z Maastricht (zob. poniżej); oraz traktowanie polityk gospodarczych jako przedmiotu wspólnego zainteresowania i koordynacja polityk gospodarczych między

⁴ Komisja Europejska, *Who can join and when?*, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/enlargement-euro-area/who-can-join-and-when_pl [15.01.2021] oraz M. Allam, op.cit., s. 28.

państwami członkowskimi poprzez udział w odpowiednich procedurach wspólnotowych⁵.

Należy także podkreślić, że przystąpienie do strefy euro jest obecnie dużo trudniejsze niż na początku wieku, w czasie tzw. wielkiego rozszerzenia w latach 2004-2007. Niemniej decyzja o podjęciu kluczowego kroku na drodze do członkostwa w Unii Europejskiej (tj. przystąpieniu do ERM II), podjęta w latach 2017/2018, została dobrze przyjęta przez Komisję Europejską (KE) ze względu na zaistniałe wówczas korzystne dla Chorwacji okoliczności. Mianowicie Chorwacja rozpoczęła proces przyjmowania euro w czasie, gdy KE znajdowała się w stosunkowo trudnej sytuacji. Stała za tym mało efektywna reakcja strefy euro na światowy kryzys finansowy i następujący po nim kryzys zadłużenia, kryzys migracyjny i brexit. Wiele państw, takich jak Włochy, Grecja, Hiszpania i Portugalia, widziało w strukturze strefy euro przyczynę głębokich wstrząsów gospodarczych, przez które przeszło. Państwa te bowiem nie mogły dostosować swoich kursów walutowych do zmieniających się okoliczności. Ponadnarodowe instytucje solidarnościowe w samej UE były słabo rozwinięte lub dysfunkcjonalne. Państwa te zostały więc zmuszone do wewnętrznej polityki dewaluacji poprzez akceptację kryzysu. Nie mogąc osłabić kursu swojej waluty względem strefy euro, co powinno wpłynąć na zwiększenie eksportu, państwa te zmuszone były obniżyć koszty pro-

⁵ M. Allam, op.cit., s. 28.

dukcji poprzez zmniejszenie zatrudnienia. To z kolei miało bardzo negatywny wpływ na standardy życia ich obywatele oraz długoterminowy potencjał wzrostu. Ostatecznie w tamtym okresie obywatele w całej Europie prezentowali nastawienie coraz bardziej eurosceptyczne, a KE prowadziła spór z Włochami o podłożu finansowym.

Z drugiej strony postępujące od 2015 roku ożywienie państw UE przeniosło się także na Chorwację, gdzie nastąpił wzrost eksportu, wzrost płac, wzrost konsumpcji i powrót do wzrostu gospodarczego. W konsekwencji nastąpiły konsolidacja fiskalna, wzrost PKB i automatyczne spełnienie kryteriów wejścia do strefy euro. Wskaźniki ekonomiczne oraz potrzeba polityczna wewnątrz Unii ułatwiły Chorwacji integrację ze strefą euro, mimo rosnącej wstrzeźliwości ze strony państw i instytucji strefy euro wobec nowych państw członkowskich⁶.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że to Rada UE decyduje, czy aspirujące do członkostwa w strefie euro państwo może wprowadzić wspólną walutę. Rada przyjmuje taką decyzję po otrzymaniu odpowiedniej propozycji ze strony Komisji Europejskiej, otrzymaniu rekomendacji od państw członkowskich strefy euro i przeprowadzeniu konsultacji z Parlamentem Europejskim oraz dyskusji w Radzie Europejskiej. Na ostateczną decyzję składają się stanowiska wszystkich państw członkowskich unii walutowej.

⁶ Wywiad z Matiją Krofinem przeprowadzony przez autora 20 stycznia 2021 roku.

W praktyce państwo kandydujące musi wykazać stosunkowo wysoki stopień konsensusu wewnętrznego, co do przyjęcia wspólnej waluty. Sam proces przystępowania do strefy polega na wielostronnych oraz wielopoziomowych negocjacjach. Oznacza to, że wymaga on zaangażowania premiera, ministra finansów oraz ministra spraw zagranicznych na poziomie politycznym, a także prezesa i zarządu HNB oraz wyższych urzędników Ministerstwa Finansów na poziomie eksperckim. Integracja ze strefą euro, a przede wszystkim przystąpienie do ERM II w dużej mierze zależne są od nieformalnych decyzji politycznych. Władze Chorwacji musiały przekonywać przywódców państw strefy euro o gotowości swojego kraju oraz odpowiednim przygotowaniu ekonomicznym, prawnym i instytucjonalnym do uczestnictwa w unii walutowej. Współpraca techniczna z EBC, a przede wszystkim z Komisją Europejską jest kluczowa w momencie przystępowania do ERM II oraz do unii walutowej. To bowiem Komisja, po okresie negocjacji i transformacji, potwierdza *de facto* osiągnięcia państwa kandydującego, a co za tym idzie – odgrywa rolę adwokata danego państwa na forum UE. Postęp w integracji jest więc sukcesem Komisji Europejskiej ale, jak wspomniano wyżej, ostateczna decyzja Rady ma charakter polityczny.

Dla integracji Chorwacji ze strefą euro niewątpliwie najważniejszym momentem było przystąpienie do ERM II wraz ze spełnieniem poszczególnych kryteriów. Był to punkt, po osiągnięciu którego „nie było odwrotu”, jak określił to jeden

z wysoko postawionych urzędników⁷. Dla państw strefy euro był to także sygnał, że Chorwacja jest przygotowana do uczestnictwa w unii walutowej oraz zdeterminowana do przyjęcia wspólnej waluty. Decyzja o tym podjęta została przez rząd Andreja Plenkovica w 2017 roku, kiedy to ustalono najbliższą możliwą datę przystąpienia do ERM II na lipiec 2020 roku. Władze chorwackie wykazały się przy tym determinacją, pomimo szkód, jakie przyniosła ze sobą pandemia COVID-19, szacowanych na kwotę 4 mld euro. Gospodarka chorwacka ucierpiała także z powodu trzęsienia ziemi, jakie nawiedziło Zagrzeb. Pociągnęło ono za sobą straty szacowane na 7 mld euro. Kolejne trzęsienie ziemi dotknęło centralną Chorwację pod koniec 2020 roku, jednak w tym wypadku szkody nie zostały jeszcze oszacowane.

Przystąpienie do ERM II oznacza, że spełniony został jeden z czterech wymogów ekonomicznych określonych w traktacie z Maastricht, czyli stabilność kursu walutowego. Oprócz tego rząd Chorwacji oraz Chorwacki Bank Narodowy będą musiały zapewnić: stabilność cen, przy której stopa inflacji nie może być wyższa niż 1,5 punktu procentowego powyżej stopy trzech najlepiej rozwijających się państw członkowskich; „zdrowe” i stabilne finanse publiczne, oznaczające, że państwo nie powinno być objęte procedurą nadmiernego (60%+) deficytu; oraz długoterminowe stopy procentowe, które nie powinny być wyższe niż 2 punkty pro-

⁷ Wywiad telefoniczny przeprowadzony przez autora z 19 stycznia 2021 roku.

centowe od stopy trzech państw członkowskich, które mają najlepsze wyniki w zakresie stabilności cen.

Są to tzw. kryteria konwergencji z Maastricht, przyjęte w traktacie z Maastricht. Podczas gdy kryteria kopenhaskie wyznaczają standardy związane z funkcjonującą gospodarką rynkową, ze zdolnością do radzenia sobie z presją rynkową w UE oraz do przestrzegania celów unii politycznej, gospodarczej i walutowej, kryteria z Maastricht mają na celu osiągnięcie stabilności cen i niskich długoterminowych stóp procentowych, niskiego deficytu publicznego i stabilności kursu walutowego. Kryteria kopenhaskie skupiają się więc na konwergencji realnej i prawnoinstytucjonalnej, tj. na zbieżności cech strukturalnych i instytucjonalnych gospodarek, podczas gdy kryteria z Maastricht kładą nacisk na nominalną konwergencję wskaźników inflacji, stóp procentowych i deficytu budżetowego do PKB⁸. Chorwacja musiała zatem przygotować się na dwa rodzaje wymagań. Te o charakterze prawnym i instytucjonalnym zostały w większości spełnione, natomiast „techniczne” kryteria z Maastricht w dalszym ciągu stanowią przedmiot działań władz chorwackich.

W lipcu 2020 roku Europejski Bank Centralny w odpowiedzi na wniosek Republiki Chorwacji o przystąpienie do europejskiego Mechanizmu Kursów Walutowych, stwierdził jednoznacznie, że poszerzając pakiet narzędzi makroostrożnościowych, państwo to wypełniło zobowiązanie przyjęte

⁸ M. Allam, op.cit., s. 29.

rok wcześniej. Tydzień później, 10 lipca 2020 roku, Chorwacja przystąpiła do ERM II⁹ (zob. podrozdz. 1.3).

1.2. Plan wprowadzenia euro przez Chorwację

Wprowadzenie euro jako oficjalnej waluty w Chorwacji jest sztandarowym projektem Andreja Plenkovicia, który piastuje stanowisko premiera od października 2016 roku, oraz Borisa Vujčicia, pozostającego na stanowisku prezesa Chorwackiego Banku Narodowego od 2012 roku. Ten tandem euroentuzjastów o liberalnym nastawieniu do spraw europejskich i gospodarczych stanowi siłę napędową omawianego procesu. Decyzje polityczne dotyczące starania się o przyjęcie do strefy euro zapadły w 2016 roku, wraz z objęciem przez Plenkovicia stanowiska premiera. Jak wspomniano wcześniej, starania władz chorwackich zaowocowały przyjęciem do Mechanizmu Kursów Walutowych.

Prace nad przystąpieniem do ERM II rozpoczęły się jeszcze w 2017 roku. W kwietniu 2018 roku polityka wprowadzenia euro przez Chorwację została sprecyzowana w opublikowanym dokumencie „Strategia przyjęcia euro jako oficjalnej waluty w Republice Chorwacji”¹⁰ (dalej: Strategia lub Stra-

⁹ Europejski Bank Centralny, *Croatia – assessment of ERM II prior commitment No. 2 on the macroprudential toolkit*, 03.07.2020, https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb_assessment_croatia_erm_II~f51d3boa22.en.pdf [20.01.2021].

¹⁰ Strategia przyjęcia euro jako oficjalnej waluty w Republice Chorwacji dostępna na stronie <https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104255/h-strategija-za-uvodenje-eura-kao-sluzbene-valute-u-HR.pdf/69a1c208-c601-4df3-95f6-d336f665b5f9> [17.01.2021].

tegia przyjęcia euro), przygotowanym wspólnie przez ekspertów rządowych oraz ekspertów z Chorwackiego Banku Narodowego. Dokument ten zawiera analizę gospodarczych kosztów i korzyści wprowadzenia euro, wyjaśnienie samego procesu, a także listę działań i polityk, które należy podjąć w celu wdrożenia euro jako oficjalnej waluty w Chorwacji. Stanowi on także odzwierciedlenie entuzjastycznego stanowiska rządu i HNB w kwestii przyjęcia euro, czemu zostały poświęcone kolejne części tego opracowania.

Strategia ma charakter kompleksowy i wskazuje na kluczowe obszary zaangażowania władz chorwackich. Przewiduje zatem kontynuację ostrożnej polityki fiskalnej, mającej na celu bilansowanie budżetu, redukcję długu publicznego oraz stworzenie przestrzeni fiskalnej na okres kryzysu (działanie antycykliczne). Równolegle, choć dużo bardziej szczegółowo, w Strategii omówiony został problem konwergencji – konieczności przeprowadzenia reform strukturalnych mających na celu zmniejszenie nierównowag makroekonomicznych, tworzenia miejsc pracy oraz osiągnięcia trwałego wzrostu gospodarczego. Chodzi przede wszystkim o liberalizację systemu podatkowego (zob. rozdz. 2 tego opracowania), reformę edukacji, administracji i systemu sądownictwa oraz systemu emerytalnego, a także o pozyskiwanie i wykorzystanie funduszy europejskich.

W dniu 23 grudnia 2020 roku rząd Republiki Chorwacji przyjął „Krajowy plan wymiany chorwackiej kuny na euro”

(dalej: Plan wymiany, Plan)¹¹. Był to kolejny ważny dokument w procesie przystępowania do strefy euro. Podobnie jak przyjęta dwa lata wcześniej Strategia, także Plan ma charakter opisowy i oddaje optymistyczne stanowisko rządu i banku centralnego wobec wprowadzenia euro w Chorwacji. Główne punkty tego dokumentu to: podstawy prawne wprowadzenia euro; obowiązki i zadania poszczególnych uczestników procesu; ochrona konsumentów; proces konwersji kuny na euro oraz kampania informacyjna. Dla poszczególnych obszarów stworzono odpowiednie komitety kierowane przez wysokich urzędników państwowych (zob. rozdz. 4).

„Krajowy plan wymiany chorwackiej kuny na euro” opisuje główne środki operacyjne potrzebne do płynnej wymiany waluty narodowej na euro, a także jej najważniejsze elementy, takie jak zasady przeliczania cen i innych wartości, przeliczania wartości depozytów i pożyczek oraz dostosowywania zmiennych stóp procentowych. Plan opiera się na Eurostrategii, a jego główną zasadą jest ochrona konsumenta. Według autorów dokumentu proces ten musi być dla konsumenta bezpłatny, tj. konsument nie może znajdować się w sytuacji finansowej mniej korzystnej niż gdyby euro nie zostało wprowadzone.

¹¹ Krajowy plan wymiany chorwackiej kuny na euro dostępny na stronie Chorwackiego Banku Narodowego, <https://euro.hnb.hr/-/hp13112020> [17.01.2021].

1.3. Uczestnictwo

w Mechanizmie Kursów Walutowych – ERM II

Pierwszym formalnym krokiem bezpośrednio w kierunku wprowadzenia euro jest przystąpienie do Mechanizmu Kursów Walutowych, co Chorwacja uczyniła 10 lipca 2020 roku. Przystąpienie do ERM II zależy od zdobycia politycznego poparcia na poziomie UE oraz osiągnięcia konsensusu na krajowej scenie politycznej.

W ramach ERM II państwo aspirujące do członkostwa w strefie euro musi przez co najmniej dwa lata utrzymywać swoją walutę na określonym, sztywnym kursie wymiany. Parytet wymiany ustalony został na 1 euro = 7,53450 kuny, co odpowiadało stopie referencyjnej EBC z 10 lipca. Dopuszczalne wahania kursu kuny wobec euro to ± 15 proc. wokół przyjętego parytetu.

Przystępując do ERM II, Chorwacja została zobowiązana do dokonania licznych działań instytucjonalnych i operacyjnych, aby uczestniczyć w unii walutowej. Większość z nich rozpoczęła się po stwierdzeniu przez instytucje UE, że kryteria przyjęcia euro zostały spełnione. Są one transpozycją lub rozwinięciem kryteriów z Maastricht, przedstawionych w rozdziale 2 i 3 tego opracowania.

Wstępnie jednak Chorwacja musiała podjąć działania przygotowawcze, aby przystąpić do unii bankowej (co uczyniła 10 lipca 2020 roku, przystępując do ERM II), i podpisać porozumienie zobowiązujące do włączenia surowych reguł fiskalnych do swoich ram prawnych. Wymagane dostos-

wania operacyjne obejmują z kolei zakup banknotów i monet euro, zaopatrzenie banków w banknoty i monety euro, ustanowienie mechanizmów kontrolnych w celu zapobieżenia nieuzasadnionym wzrostom cen konsumpcyjnych oraz harmonizację ustawodawstwa w celu uczynienia euro oficjalnym środkiem płatniczym w Chorwacji.

Po przystąpieniu Chorwacji do unii bankowej Europejski Bank Centralny nawiązał ścisłą współpracę z Chorwackim Bankiem Narodowym, czyniąc go częścią jednolitego mechanizmu nadzorczego jeszcze przed przystąpieniem do strefy euro. W konsekwencji EBC ocenił i zdecydował, które banki chorwackie spełniają kryteria klasyfikacji jako tzw. znaczące instytucje¹², a od 1 października 2020 roku prowadzi również bezpośredni nadzór nad tymi instytucjami. Pozytywna ocena, jaką uzyskało pięć największych chorwackich banków po kontroli przeprowadzonej przez EBC w maju i czerwcu 2020 roku, nie pozostawia wątpliwości, że ten element integracji ze strefą euro odbędzie się bez istotnych przeszkód.

Nawiązując ścisłą współpracę międzybankową, przedstawiciele HNB zostali członkami wspólnych zespołów nad-

¹² Są to: należący do UniCredit S.p.A. największy bank w Chorwacji – Zagrebačka banka d.d.; należący do Intesa Sanpaolo S.p.A. drugi największy bank w Chorwacji – Privredna banka Zagreb d.d.; trzeci największy bank w Chorwacji – Erste & Steiermärkische Bank d.d., należący do Erste Group Bank AG, oraz pięć innych banków: PBZ stambena štedionica d.d. (Intesa Sanpaolo S.p.A.), Raiffeisenbank Austria d.d. i Raiffeisen stambena štedionica d.d. (obydwa należące do Raiffeisen Bank International AG), Sberbank d.d. (należący do Sberbank Europe AG) oraz Addiko Bank d.d. (Addiko Bank AG).

zorczych w EBC i w związku z tym sprawują bezpośredni nadzór nad ważnymi instytucjami w Republice Chorwacji. Mniej ważne instytucje, w imieniu EBC, są nadzorowane bezpośrednio przez HNB. Prezes Chorwackiego Banku Narodowego zasiada także w Radzie Ogólnej. Ponadto Republika Chorwacji uczestniczy w jednolitym mechanizmie restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji. Ma on na celu zagwarantowanie, że restrukturyzacja i likwidacja banków na progu upadłości będzie przeprowadzana przy minimalnych kosztach dla podatników i gospodarki. Innymi słowy, mechanizm restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji ma zapewnić, że upadek jednej instytucji finansowej nie spowoduje panicznego wycofania kapitału z innych powiązanych instytucji.

2. Problem konwergencji

Jak wspomniano wyżej, wprowadzenie euro zależy od nominalnych kryteriów konwergencji, które Chorwacja musi spełnić po przystąpieniu do ERM II. Chorwacja otrzyma pozytywną ocenę konwergencji nominalnej, jeśli spełni kryteria z Maastricht, czyli zdoła utrzymać stabilność cen i kursu walutowego, wykaże dyscyplinę finansów publicznych i osiągnie wymagany stopień konwergencji długoterminowych stóp procentowych. Problem polega na tym, że Chorwacja, podobnie jak inne nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej, musi wybierać między stabilnością

finansów publicznych a niwelowaniem różnicy w rozwoju gospodarczym „starej” Unii i swoim własnym¹³.

Spośród kryteriów konwergencji nominalnej do niedawna największą przeszkodą dla Chorwacji było kryterium stabilności finansów publicznych, czyli dług publiczny przekraczający wartość referencyjną 60 proc. PKB. Wzrósł on z 57,8 proc. w roku 2010 do 84,7 proc. cztery lata później, po czym zaczął spadać. W 2015 roku wyniósł już 84,3 proc. PKB i 73,2 proc. w roku 2019. Taka dynamika spadku pozwalała założyć, że dług publiczny, mimo iż ponad 60-procentowy, nie stanie się przeszkodą w przystąpieniu Chorwacji do strefy euro. Wynika to z faktu, że zgodnie z zasadami UE kryterium stabilności finansów publicznych może zostać spełnione nawet wtedy, gdy zadłużenie przekroczy poziom odniesienia (60 proc.), ale pod warunkiem, że będzie się zmniejszał z zadowalającą dynamiką. Jeżeli dług publiczny będzie się nadal zmniejszał z niezbędną dynamiką, a wskaźniki dla innych kryteriów pozostaną w dopuszczalnych granicach, Chorwacja mogłaby osiągnąć wszystkie formalne kryteria wprowadzenia euro wkrótce po przystąpieniu do mechanizmu ERM II. Oznacza to jednak ograniczanie wydatków publicznych i zwiększenie inwestycji pochodzących z sektora prywatnego.

Przyjęta jeszcze przed pandemią COVID-19 Strategia wiąże przyjęcie wspólnej europejskiej waluty z rozwojem go-

¹³ Zob. M. Allam, op.cit.

spodarczym kraju. W dokumencie podkreślono, że reformy strukturalne zapewniające wzrost produktywności mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia wyższych stóp potencjalnego wzrostu gospodarczego. Obecne tempo wzrostu gospodarczego Chorwacji (między sierpniem 2017 a styczniem 2020 wynoszące pomiędzy 2,2 a 3,6 proc. PKB, a w drugim kwartale 2020 minus 15,1 proc.¹⁴) nie jest wystarczające, aby umożliwić przyspieszoną konwergencję z poziomem dochodów dominującym w rozwiniętych gospodarkach strefy euro.

W tym zakresie rząd planuje kontynuację kompleksowych działań mających na celu poprawę otoczenia biznesowego, zmniejszenie obciążeń podatkowych i zwiększenie efektywności sektora publicznego. Rok 2020 przyniósł wraz z COVID-19 bolesną rewizję tych założeń. Redukcja realnego PKB na poziomie całego roku może być nieco wyższa od ostatnich prognoz i wynieść 8,9 proc. PKB. Oczekuje się, że w 2020 roku stopa inflacji spadnie do 0,2 proc., głównie ze względu na znaczną obniżkę cen energii (zwłaszcza produktów ropopochodnych) w porównaniu z rokiem poprzednim. W obrocie handlowym z zagranicą po istotnym ograniczeniu nadwyżki bieżącej i kapitałowej w bilansie płatniczym w roku 2020, przede wszystkim ze względu na znaczny spa-

¹⁴ Dane za: tradingeconomics.com oraz chorwacki Państwowy Urząd Statystyczny, dostępne na <https://tradingeconomics.com/croatia/gdp-growth-annual> oraz <https://www.dzs.hr/> [15.01.2021].

dek przychodów z turystyki, spodziewana jest nadwyżka w 2021 roku, głównie w wyniku ponownego ożywienia tejże branży¹⁵. Relacja zadłużenia brutto do PKB w 2020 roku ma wzrosnąć ze względu na pandemię COVID-19 i jej następstwa do 85,3 proc.¹⁶

Obecna polityka prowadzona przez Andreja Plenkowicia i Borisa Vujčicia ma na celu utwierdzenie EBC i państw strefy euro w przekonaniu, że dług publiczny będzie się zmniejszał, a wydatki publiczne są kontrolowane. Zgodnie z oczekiwaniami rządu już w roku 2021 deficyt budżetowy obniżony zostanie poniżej krytycznego poziomu 3 proc. PKB, a relacja długu publicznego do PKB przywrócona na trajektorię spadkową, aby spełnić kryteria fiskalne¹⁷.

Rząd pod przywództwem Plenkowicia wprowadził tzw. pięć kręgów reform podatkowych. Dwa ostatnie z nich zostaną przedstawione poniżej. Są one przedłużeniem trzech wcześniejszych kręgów i jako takie oddają dobrze charakter całego pakietu reform, który ukierunkowany był na obniżenie obciążeń podatkowych przedsiębiorców.

Przedostatni z nich, tzw. czwarty krąg reform, został zaprezentowany 26 lipca 2019 roku. Wprowadzane zmiany

¹⁵ Chorwacki Bank Narodowy, *Projekcija monetarne politike za 2020. i 2021. godinu*, <https://www.hnb.hr/-/smanjenje-bdp-a-u-2020.-oko-9-posto-u-2021.-godisnji-rast-oko-5-posto> [18.12.2020].

¹⁶ Dane za: Novac.hr/HINA, *Javni dug dosegnuo rekord: njegov udjel u BDP-u narastao na 85,3 posto*, 14.10.2020, <https://novac.jutarnji.hr/novac/aktualno/javni-dug-dosegnuo-rekord-njegov-udjel-u-bdp-u-narastao-na-85-3-posto-15025143> [15.12.2020].

¹⁷ Krajowy plan wymiany chorwackiej kuny na euro.

zakładały przede wszystkim zmniejszenie podstawowego poziomu podatku VAT z 25 do 24 proc. Ówczesnie obowiązująca 20-procentowa stawka podatku CIT została obniżona do 12 proc. dla przedsiębiorców, których roczny dochód jest niższy niż 1 mln euro (wcześniej wartością progową było 400 tys. euro), a których liczbę w Chorwacji szacuje się na około 10 tys. (ok. 93 proc. wszystkich przedsiębiorstw w Chorwacji). Z podatku zwolnione zostały inne koszty ponoszone przez pracodawców na rzecz pracowników, np. opłacanie przedszkoli dla dzieci osób zatrudnionych, czy część kosztów urlopu krajowego (330 euro poza sezonem), a także koszty dodatkowego ubezpieczenia zdrowotnego. Pracowników, którzy nie ukończyli 25. roku życia, zwolniono od podatku dochodowego, zaś pracownicy pomiędzy 25. a 30. rokiem życia płacą połowę normalnej stawki. Z drugiej strony podniesiona została akcyza na alkohol, wyroby tytoniowe oraz podatek na napoje z dużą zawartością cukru.

4 grudnia 2020 roku parlament Chorwacji przyjął większością głosów cztery wnioski legislacyjne rządu przygotowane w ramach tzw. piątego kręgu reformy podatkowej. Weszły one w życie 1 stycznia 2021 roku i przyniosły m.in. zmiany w ustawach o podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych, podatku od towarów i usług (VAT) oraz fiskalizacji w obrocie gotówkowym. Według danych przedstawionych przez wicepremiera i ministra finansów Zdravko Maricia łączny efekt czterech poprzednich kręgów reform podatkowych to ponad 8,2 mld kun (ponad 1 mld euro), któ-

re pozostały do dyspozycji podatników. Według szacunków rządu nowy krąg zmian podatkowych zmniejszy obciążenia podatkowe o kolejne 450 mln euro.

Ponadto wprowadzone zostały zapowiadane zmiany w ustawie o finansowaniu jednostek samorządu terytorialnego, które odnotują, ze względu na obniżenie podatków, znaczny spadek wpływów finansowych. Jednocześnie nowelizacja zwiększa udział gmin, miast i regionów w rozkładzie korzyści z podatku dochodowego oraz zmienia zasady dofinansowania ze środków państwowych w taki sposób, aby wyrównać straty wywołane obniżeniem podatków.

Ta dotychczasowa linia liberalnej polityki gospodarczej rządu i Chorwackiego Banku Narodowego poddana będzie ciężkiej próbie w czasie walki z konsekwencjami COVID-19, który wyjątkowo mocno uderzył w to państwo. W 2020 roku PKB Chorwacji skurczył się o 15,1 proc. w porównaniu z drugim kwartałem roku poprzedniego. Wydatki gospodarstw domowych spadły o 14 proc. w porównaniu ze wzrostem o 0,7 proc. w poprzednim kwartale; a nakłady na środki trwałe spadły o 14,7 proc., po wzroście o 3,1 proc. Ponadto wydatki rządowe wzrosły o 0,7 proc. W pierwszym kwartale roku 2020 handel zagraniczny netto miał negatywny wpływ na wzrost, ponieważ eksport spadł o 40,6 proc. (w porównaniu

z minus 3 proc. w pierwszym kwartale 2019 roku), a import spadł o 28,1 proc.¹⁸

Na problemy te wskazują także przedstawiciele związków zawodowych. Według Matiji Kroflina, głównego ekonomisty Związku Zawodowego Nauki i Szkolnictwa Wyższego, „jeśli rząd Republiki Chorwacji, bez względu na wszystkie kłopoty, które nas spotkały w 2020 roku, pozostanie zdecydowany na wprowadzenie euro na początku 2023 roku, będzie musiał albo zmniejszyć pomoc dla przedsiębiorców dotkniętych kryzysem COVID-19, opóźnić pomoc obywatelom przy odbudowie ich domów i infrastruktury zniszczonej przez trzęsienie ziemi albo ostro obciąć wydatki publiczne i uderzyć w kluczowe usługi publiczne, takie jak służba zdrowia, edukacja, nauka itp.”¹⁹.

Według danych Eurostatu opublikowanych w grudniu 2020 roku Chorwacja znajduje się na przedostatniej pozycji wśród państw członkowskich UE pod względem rzeczywistej konsumpcji prywatnej (AIC) i PKB *per capita*. Tabela pokazuje zmianę tych wskaźników w Chorwacji w porównaniu z innymi, zbliżonymi rozmiarem, państwami Europy Południowo-Wschodniej, Środkowej i Zachodniej oraz z Polską.

¹⁸ Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/croatia/gdp-growth-annual> [15.01.2021].

¹⁹ Wywiad z Matiją Kroflinem przeprowadzony przez autora 20 stycznia 2021 roku.

Tabela. Wskaźnik rzeczywistej konsumpcji prywatnej (AIC) i PKB *per capita* w wybranych państwach europejskich

	AIC <i>per capita</i>			PKB <i>per capita</i>		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
EU	100	100	100	100	100	100
Strefa euro	106	106	107	107	107	106
Chorwacja	64	65	66	63	64	65
Polska	77	78	79	70	71	73
Słowenia	80	81	83	86	87	89
Rumunia	70	74	79	64	66	70
Bulgaria	55	57	58	50	51	53
Słowacja	68	69	69	71	71	70
Węgry	65	66	67	69	71	73
Irlandia	95	95	95	185	191	193
Austria	120	119	118	127	128	126

Źródło: Eurostat, *Consumption per capita in purchasing power standards in 2020*, Eurostat News Release, 18/1/2020 – 15.12.2020, https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/2-15122020-BP-EN.pdf/cd3fcb0f-faee-40ce-0916-9bae3ac23120 [23.12.2020].

Taka sytuacja wraz z liberalną polityką podatkową może stanowić poważne wyzwanie dla rządu Plenkowicia, szczególnie że strategia walki z COVID-19 opiera się na państwowym interwencjonizmie oraz wykorzystaniu funduszy europejskich. Ograniczanie wydatków państwa to jedna kwestia, państwo chorwackie zмага się jednak w dalszym ciągu z problemem niewydolnej administracji publicznej. W rankingu korupcji (CPI 2019) Chorwacja (47 punktów na 100) plasuje się bliżej Czarnogóry (45 punktów), Białorusi (45 punktów), Grecji (48 punktów), Węgier czy Rumunii (44 punkty) niż Polski (58 punktów), Słowenii (60 punktów) czy Czech (56 punktów). Odkrywane przez lokalne służby ds. walki z korupcją afery związane z przedstawicielami władz regionalnych i lokalnych z jednej strony stanowią być może część kampanii mającej na celu ukaranie skorumpowanych polityków, z drugiej zaś mają służyć mobilizacji regionalnych przywódców do bardziej efektywnego działania w sferze pozyskiwania i wykorzystywania funduszy europejskich. Duże nadzieje wiąże się z powołaną na stanowisko ministra rozwoju regionalnego i funduszy UE Nataszą Tramišak. Sanacyjna polityka kadrowa przyniesie jednak efekty dopiero w perspektywie minimum dwóch lat.

Wykorzystanie funduszy UE przez Chorwację także pozostawia wiele do życzenia, choć tendencja jest zdecydowanie pozytywna i pozwala optymistycznie patrzeć w przyszłość. Kwestia odpowiednio wysokiego rozwoju gospodarczego i utrzymania odpowiednio niskiego poziomu długu publicz-

nego stanowi w dalszym ciągu wyzwanie dla rządu Plenkowicia. Choć pewne fakty pozwalają patrzeć optymistycznie na perspektywę wykorzystania funduszy UE oraz sprawnego zarządzania państwem przez administrację, to praktyka w regionie Europy Południowo-Wschodniej uczy, by oczekiwania ograniczać do minimum.

3.

Reformy wynikające z przystąpienia do ERM II

W lipcu 2019 roku, tj. w momencie złożenia wniosku o przyjęcie do ERM II, Chorwacja zobowiązała się do wdrożenia dodatkowo odpowiednich środków, zbliżających ją do strefy euro. Obejmują one: 1) wzmocnienie ram dotyczących przeciwdziałania praniu pieniędzy (wdrożenie V dyrektywy AML – zapobieganie wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu); 2) zmniejszenie obciążeń administracyjnych i finansowych gospodarki poprzez dalsze upraszczanie procedur administracyjnych oraz zmniejszenie korzyści parafiskalnych i pozapodatkowych; 3) doskonalenie ładu korporacyjnego

w przedsiębiorstwach państwowych poprzez audyt oraz harmonizację przepisów i praktyk zgodnie z wytycznymi OECD dotyczącymi ładu korporacyjnego w przedsiębiorstwach państwowych; 4) wzmocnienie krajowych ram upadłościowych zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2019/1023 z 20 czerwca 2019 roku w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów oraz środków zwiększających skuteczność restrukturyzacji, postępowania upadłościowego i umorzenia długów.

Władze Chorwacji zobowiązały się do podjęcia dalszych kroków w celu wzmocnienia ram zapobiegania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2018/843, która została już w pełni transponowana, oraz do podjęcia środków w celu ograniczenia zidentyfikowanego już ryzyka i zagrożeń związanych z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu. Chorwackie organy nadzorcze (Chorwacki Bank Narodowy, Inspektorat Finansowy, Chorwacka Agencja Nadzoru Usług Finansowych, administracja podatkowa) będą nadal ściśle współpracować w zakresie nadzorowania i monitorowania podatników oraz wymiany informacji z Urzędem ds. Zapobiegania Praniu Pieniędzy (instytucją o charakterze wywiadowczym). Rząd chorwacki przyjął już w 2017 roku pierwszy plan działania mający na celu ograniczenie zidentyfikowanych zagrożeń związanych z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu. W następstwie realizacji odpowiednich działań w 2018 roku rozpoczęto projekt aktualizacji krajowej

oceny ryzyka w ramach mandatu Międzyinstytucjonalnej Grupy Roboczej ds. Zapobiegania Praniu Pieniędzy i Finansowaniu Terroryzmu z udziałem przedstawicieli środowiska akademickiego i sektora prywatnego (podmiotów raportujących). Na posiedzeniu w dniu 25 czerwca 2020 roku rząd Republiki Chorwacji przyjął „Krajową ocenę ryzyka związanego z praniem pieniędzy i finansowaniem terroryzmu w Republice Chorwacji” wraz z planem działania na rzecz zmniejszenia zidentyfikowanego ryzyka.

Kolejnym wyzwaniem związanym z przystąpieniem do ERM II jest stworzenie tańszego i prostszego administracyjnie otoczenia biznesowego dla sektora prywatnego poprzez dalsze zmniejszanie obciążeń administracyjnych oraz korzyści parafiskalnych i pozapodatkowych. Oprócz reform podatkowych, przedstawionych w rozdziale 2 opracowania, rząd zdecydował się także na uproszczenie i cyfryzację procedur administracyjnych oraz zmniejszenie obciążeń fiskalnych gospodarki poprzez dalsze zmniejszanie opłat parafiskalnych. Ponadto obniżone lub zniesione zostaną opłaty administracyjne wpłacane do budżetu państwa, a także obniżone opłaty za egzaminy zawodowe.

W obszarze tym władze chorwackie podjęły się dobrze sprecyzowanych i dość ambitnych zadań: realizacji „Planu działań w zakresie ulg administracyjnych w gospodarce do marca 2022 roku” (dziesięć rodzajów postępowań administracyjnych z szacowaną ulgą administracyjną w wysokości 686 mln kun, czyli ok. 90,9 mln euro); oraz wdrożenia „Planu

działania na rzecz obniżenia korzyści pozapodatkowych i parafiskalnych” (33 środki dotyczą obniżenia ulg parafiskalnych i pozapodatkowych i obejmują zniesienie lub obniżenie wybranych opłat administracyjnych, a 17 środków dotyczy obniżenia opłat za egzaminy zawodowe). Wszystkie działania mają zostać wdrożone do września 2021 roku.

Trzecie zobowiązanie wynikające z przystąpienia do ERM II to zarządzanie przedsiębiorstwami publicznymi. Celem tego działania jest przygotowanie przeglądu ładu korporacyjnego w chorwackich przedsiębiorstwach państwowych oraz analiza odchyleń istniejących przepisów i praktyk w tym zakresie w stosunku do najlepszych praktyk międzynarodowych. Ponadto wdrożone zostaną zalecenia dotyczące przeglądu ram regulacyjnych w zakresie ładu korporacyjnego, zidentyfikowane w analizie. Wdrożenie tych zaleceń i dostosowanie ram regulacyjnych do najlepszych praktyk międzynarodowych stworzy warunki wstępne do bardziej aktywnej roli organów właścicielskich w ustalaniu celów finansowych i operacyjnych przedsiębiorstw państwowych oraz lepszej koordynacji między właściwymi organami krajowymi. Realizując odpowiednie zalecenia, rząd Republiki Chorwacji będzie pracował nad wzmocnieniem zdolności instytucjonalnych w odpowiednich częściach chorwackiej administracji państwowej poprzez szkolenia. Wzmocnienie zasobów ludzkich jest jednym ze szczególnych celów „Strategii zarządzania mieniem państwowym na lata 2019-2025”,

która została przyjęta przez chorwacki parlament 2 października 2019 roku.

Rząd chorwacki będzie musiał także podjąć się wzmocnienia krajowych ram dotyczących upadłości zgodnie z odpowiednią dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 roku²⁰. Przeniesienie zobowiązań wynikających z dyrektywy w sprawie restrukturyzacji i upadłości będzie częścią szerszego zestawu działań mających na celu poprawę istniejących ram prawnych dotyczących powierników i gromadzenia danych. W tym obszarze rząd przewiduje działania dotyczące wzmocnienia instytucji powiernika upadłościowego oraz ustanowienie wydajnego i scentralizowanego systemu gromadzenia i publikowania danych w obszarach restrukturyzacji, upadłości i umorzenia długów.

²⁰ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 roku w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132.

4. Główni aktorzy i instytucje

Główni aktorzy akcesji Chorwacji do strefy euro to – jak już wspomniano – premier Andrej Plenković oraz prezes HNB Boris Vujčić.

Andrej Plenković od 2016 roku jest przywódcą rządzącej Chorwackiej Wspólnoty Demokratycznej (HDZ) oraz premierem rządu. Jednym z jego strategicznych celów było i pozostaje wprowadzenie Chorwacji do strefy euro. Konsekwentnie stoi na stanowisku, że Chorwacja zobowiązała się przyjąć euro jako oficjalną walutę wraz z podpisaniem traktatu o przystąpieniu do Unii Europejskiej.

Andrej Plenković z perspektywy makroekonomicznej przyjęcie euro ocenia przede wszystkim jako szansę dla Chorwacji. Zielone światło dla Chorwacji w sprawie wejścia do ERM II w lipcu 2020 roku ocenił jako pozytywną decyzję, „która z pewnością pomoże Chorwacji pod względem jej reputacji na międzynarodowych rynkach finansowych i gospodarczych, będzie mocnym sygnałem dla przedsiębiorców i inwestorów zainteresowanych naszymi obligacjami i wszystkich tych, którzy wezmą pod uwagę agencje ratingowe”²¹.

Boris Vujčić, podobnie jak Andrej Plenković, jest zagorzałym zwolennikiem wprowadzenia euro jako oficjalnej waluty w Republice Chorwacji. W czasie jego prezesury HNB został aktywnie zaangażowany nie tylko w proces przygotowania chorwackiego systemu finansowego, ale także w działania PR związane z akcesją Chorwacji do strefy euro. „Przyjęcie euro jest naszym celem strategicznym i im szybciej zostanie osiągnięte, tym lepiej. Wejście do strefy euro jest dziś dużo trudniejsze niż piętnaście lat temu, głównie dlatego, że wymogi pierwszego kroku, czyli przystąpienia do ERM II, są dużo bardziej rygorystyczne. Niemniej nie ustaniemy w spełnianiu wszystkich kryteriów i wierzę, że odniesiemy sukces dzięki osiągniętym wysokiej jakości wskaźnikom makroekonomicznym, wsparciu naszych europejskich part-

²¹ Strona internetowa Andreja Plenkovicia, *Zastoj u provedbi svih ovršnih postupaka produžen je za tri mjeseca*, 16.07.2020, <https://www.andrejplenkovic.hr/article.php?id=3612&naslov=zastoj-u-provedbi-svih-ovršnih-postupaka-produzen-je-za-tri-mjeseca> [18.01.2021].

nerów i wsparciu obywateli Chorwacji” – powiedział Vujčić na konferencji „5 lat z euro”²², zorganizowanej w 2019 roku przez KE w Rydze.

Duet Plenković-Vujčić jest kluczowy dla kształtowania polityki finansowej oraz monetarnej i realnie decyduje o tempie i sposobie integracji ze strefą euro. Gospodarcza i polityczna waga tego posunięcia będzie jednak wymagała aprobaty prezydenta republiki Zorana Milanovicia, wywodzącego się z opozycyjnej wobec rządu Partii Socjaldemokratycznej (SDP). Milanović jest ostrożnym zwolennikiem wprowadzenia euro, ale po przeprowadzeniu dialogu społecznego w tej sprawie²³. Prezydent może także zabrać głos w kwestii rozpisania w przyszłości referendum, szczególnie że w czasie kampanii wyborczej bronił chorwackiej waluty – kuny²⁴, a jego wyborcy (zob. rozdz. 5 tego opracowania) są dużo bardziej sceptycznie nastawieni do wprowadzenia euro niż osoby popierające HDZ i rząd Plenkovicia. Konstytu-

²² Chorwacki Bank Narodowy, *Euro brings stronger economic growth and higher living standard*, 07.01.2019, <https://www.hnb.hr/en/-/s-eurom-dolazi-snazniji-go-spodarski-razvoj-i-visi-zivotni-standard> [15.01.2021].

²³ F. Laušić, *Hoće li Milanović biti protiv uvođenja eura? Evo što je ovoga ljeta poručio na Facebooku, što zaključujete iz ovih rečenica? Neće valjda Budišinom metodom...*, Slobodna Dalmacija, 09.01.2020, <https://slobodnadalmacija.hr/kolumne/hoce-li-milanovic-biti-protiv-uvodenja-eura-evo-sto-je-ovoga-ljeta-porucio-na-facebooku-sto-zakljucujete-iz-ovih-recenica-nece-valjda-budisinom-metodom-642278> [19.01.2021].

²⁴ M. Šu./Hina, *Milanović u Ogulinu protiv eura: Kuna, kakva je - takva je, naša je*, Tportal.hr, 13.12.2019, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/foto-milanovic-u-ogulinu-protiv-eura-kuna-kakva-je-takva-je-nasa-je-foto-20191213> [18.02.2021].

cja Republiki Chorwacji nie daje jednak prezydentowi prawa do samodzielnego rozpisania referendum. Choć Milanović jest obecnie przeciwny takiemu rozwiązaniu, podzielona opinia publiczna w Chorwacji może dostarczyć argumentów za wezwaniem do przeprowadzenia referendum.

W Chorwacji w 2018 roku stworzono Narodową Radę ds. wprowadzenia euro²⁵. W jej skład wchodzi: premier, prezes Chorwackiego Banku Narodowego, członkowie rządu, przedstawiciel Chorwackiego Związku Pracodawców, przedstawiciel centrali związków zawodowych. Od powołania w kwietniu 2018 roku do grudnia 2020 roku, a więc w ciągu dwóch i pół roku, Rada spotkała się osiem razy. 31 grudnia 2020 roku powołany został Komitet Sterujący ds. realizacji planu zastąpienia kuny euro, na czele którego stanął doradca premiera Zvonimir Savić jako główny koordynator. W skład komitetu weszli także sekretarz stanu z Ministerstwa Finansów Stipe Župan oraz Michael Faulend z Chorwackiego Banku Narodowego. Niższa ranga członków komitetu oznacza, że jego prace będą miały charakter bardziej techniczny, ale też, że będą przebiegały w sposób bardziej efektywny.

Powołano również kilka komitetów koordynacyjnych, wskazując jednocześnie najważniejsze kierunki prac. Są to: Komitet ds. wymiany gotówki, Komitet ds. koordynacji usta-

²⁵ Rząd Republiki Chorwacji, *Odluka o osnivanju Nacionalnog Vijeća za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*, Narodne Novine 832, 10.05.2018, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_43_832.html [15.02.2021].

wodawczej, Komitet ds. dostosowań generalnych państwa, Komitet ds. gospodarki i ochrony konsumentów oraz Komitet ds. komunikacji²⁶.

Najpoważniejsze argumenty przeciw wprowadzaniu euro jako wspólnej waluty, choć jak podkreślono w wywiadzie, nie przeciwko samej idei integracji europejskiej, podniósł Niezależny Związek Zawodowy Nauki i Szkolnictwa Wyższego (*Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja*). Jego przedstawiciel Vilim Ribić jest także członkiem Centrali Chorwackich Związków Zawodowych (*Matica hrvatskih sindikata*) oraz Narodowej Rady ds. wprowadzenia euro.

²⁶ Rząd Republiki Chorwacji, *Ciljni datum uvođenja eura i dalje ostaje 1. siječnja 2023*, 31.12.2020, <https://vlada.gov.hr/vijesti/ciljni-datum-uvodjenja-eura-i-dalje-ostaje-1-sijecnja-2023/31189> [02.01.2021].

5. **Opinia publiczna i media**

Stanowisko opinii publicznej na temat wprowadzenia euro w Chorwacji nie jest do końca jasne. Według popularnego w regionie portalu Al Jazeera, który w grudniu 2020 roku powoływał się na dane HNB, 56 proc. obywateli Chorwacji popiera wprowadzenie euro²⁷. Jednakże dane z marca 2020 roku opublikowane przez HNB wskazują na inny trend: 41 proc. obywateli popiera wprowadzenie euro, podczas gdy

²⁷ Al. Jazeera, *Nastavak krize može ugroziti uvođenje eura u Hrvatskoj*, 23.12.2020, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2020/12/23/nastavak-krize-moze-u-ugroziti-uvodenje-eura-u-hrvatskoj> [15.01.2021].

18 proc. zdecydowanie sprzeciwia się wprowadzeniu euro, a aż 31 proc. warunkuje swoje stanowisko tym, jaki wpływ będzie miało euro na ich poziom życia²⁸.

Z kolei według badań opinii publicznej przeprowadzonych przez Eurobarometr w listopadzie 2019 roku, 50 proc. respondentów w Chorwacji opowiadało się pozytywnie za unią monetarną i wspólną walutą, podczas gdy 44 proc. było im przeciwnych (średnia unijna wynosiła wówczas odpowiednio 62 i 29 proc.). W 2018 roku za wprowadzeniem wspólnej waluty było 40 proc. respondentów, a przeciw 56 proc. W 2017 roku liczby te wynosiły odpowiednio 43 proc. i 52 proc., ale rok wcześniej odwrotnie – 52 proc. za i 43 proc. przeciw. A w 2015 roku 56 proc. było za, a 36 proc. przeciw.

W latach 2015-2020 odsetek osób uważających, że przyłączenie do strefy euro będzie miało negatywne skutki dla Chorwacji, spadł z 53 do 48 proc., a posiadających pozytywną opinię wzrósł z 40 do 47 proc.²⁹ Nieco inaczej kształtowała się opinia na temat skutków wprowadzenia euro dla osobistej sytuacji respondentów. 53 proc. respondentów uważało, że przyjęcie wspólnej waluty będzie miało pozytywny wpływ (wzrost z 44 proc. w 2015), a 41 proc., że negatywny

²⁸ IPSOS, *Istraživanje javnog mnijenja o uvođenju Eura Pripremljeno za: Hrvatska narodna banka*, 18.03.2020, https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2600163/hp24032020_istrazivanje.pdf/abb15304-c7ed-e88f-ae40-fdb64359d177?t=1585059558655 [18.02.2021].

²⁹ Komisja Europejska, *Flash Eurobarometer 487*, Report Fieldwork May-June 2020, Publication July 2020, s. 25, https://ec.europa.eu/info/news/eurobarometer-487-introducing-euro-seen-positive-euro-area-countries-2020-jul-27_en [18.02.2021].

(44 proc. 5 lat wcześniej)³⁰. Trudno wyjaśnić fakt, że pomimo stosunkowo dobrej oceny euro, aż 38 proc. chciało wprowadzenia euro tak późno, jak to możliwe lub nigdy, a jedynie 20 proc. – najszybciej, jak będzie to możliwe³¹. Równocześnie 49 proc. respondentów oceniało, że wraz z przystąpieniem do unii walutowej Chorwacja straci zdolność do kształtowania własnej polityki gospodarczej (48 proc. było przeciwnego zdania)³², a aż 57 proc., że utraci część swojej tożsamości (przeciwnie uważało 42 proc.)³³.

Badania Eurobarometru z maja i czerwca 2020 roku pokazują, że kampania informacyjna prowadzona przez HNB przynosi efekty. Odsetek osób poinformowanych wzrósł między kwietniem 2014 roku a majem 2020 z 42 do 52 proc., podczas gdy osób niepoinformowanych spadł w tym okresie z 57 do 47 proc. Jednocześnie w porównaniu z rokiem 2019, w 2020 nastąpił widoczny, 14-procentowy wzrost zaufania do HNB jako instytucji informującej o przyjęciu euro. W maju 2020 roku utrzymywał się on na poziomie 57 proc. Dla porównania 46 proc. respondentów wierzy instytucjom europejskim, 50 proc. organizacjom konsumenckim, a zaledwie 35 proc. instytucjom rządowym i samorządowym, 25 proc. związkom zawodowym i 21 proc. dziennikarzom³⁴.

³⁰ Ibidem, s. 27.

³¹ Ibidem, s. 29.

³² Ibidem, s. 40.

³³ Ibidem, s. 43.

³⁴ Ibidem, s. 14.

Na pytanie, jakie kwestie należy poruszyć w czasie debaty nad wprowadzeniem euro, największy odsetek respondentów w Chorwacji wskazał na wartość euro w odniesieniu do chorwackiej kuny (73 proc.) oraz zapewnienie przestrzegania zasad przy konwersji waluty (66 proc.). Chorwaci zainteresowani byli również sposobem, w jaki euro będzie wprowadzone w ich państwie, a także wyglądem europejskiej waluty (po 63 proc. respondentów) oraz wpływem wprowadzenia euro jako wspólnej waluty na wartość pensji (58 proc.). Ostatnim tematem na liście zainteresowań były społeczne, gospodarcze i polityczne implikacje przyjęcia euro (51 proc.)³⁵. Autor tego opracowania uważa, że takie podejście do tak ważnego procesu, jakim jest przyjęcie euro, wynika z wysokiego stopnia determinizmu w odniesieniu do polityki zakorzenionego w świadomości Chorwatów. W kulturze politycznej mieszkańców Chorwacji dostrzec bowiem można przekonanie, że pewne procesy polityczne są nieuniknione i pozostają poza wolą narodu.

Pomiędzy rokiem 2015 a 2020 odsetek Chorwatów uważających, że ich państwo jest gotowe do przyjęcia euro, wzrósł z 20 do 32 proc. Odsetek respondentów mających przeciwnie zdanie utrzymał się na wysokim poziomie, choć i tak obniżył się z 77 do 64 proc.³⁶ Wśród największych zmartwień

³⁵ Ibidem, s. 16.

³⁶ Ibidem, s. 23.

związanych z przyjęciem euro Chorwaci wymienili wzrost cen (79 proc.).

Sondaże przeprowadzone przez agencję badania rynku i opinii publicznej Promocija plus dla Chorwackiego Radia i Telewizji w kwietniu 2019 roku pokazują dużo bardziej negatywne nastawienie respondentów wobec akcesji Chorwacji do strefy euro. I tak aż 53,4 proc. ankietowanych jest przeciwnych wprowadzeniu euro, a 39,3 proc. jest za wspólną europejską walutą. 7,3 proc. pozostaje niezdecydowanych w tej kwestii.

Na pytanie, czy Chorwacja powinna przystąpić do unii walutowej i wprowadzić euro zamiast kuny – 12,8 proc. respondentów twierdzi, że powinna to zrobić jak najszybciej; 18,7 proc. się z tym zgadza, ale tylko wtedy, gdy Chorwacja będzie gotowa; 23,7 proc. respondentów twierdzi, że nie chce euro, dopóki gospodarka nie wróci do pełnej sprawności, a 23,1 proc. uważa, że kuna powinna zawsze pozostać chorwacką walutą. Spośród wyborców rządzącej HDZ 46,3 proc. wypowiedziało się za wprowadzeniem euro, ale aż 48,8 proc. jest przeciw. Jeśli chodzi o wyborców SDP, to 38,4 proc. z nich jest za wprowadzeniem euro, a 56,3 proc. przeciw³⁷.

Badania opinii publicznej w sprawie przyjęcia euro pokazują umiarkowaną przewagę zwolenników tej inicjatywy.

³⁷ M. Šimić-Mrzlečki, *HRejting: 53,4% anketiranih protiv uvođenja eura*, HRT Vijesti, 23.04.2019, <https://vijesti.hrt.hr/507372/hrt-ekskluzivno-534-anketiranih-protiv-uvoenja-eura> [18.02.2021].

Jeśli stronie rządowej uda się zachować przewagę w debacie publicznej na ten temat, to wynik ten powinien zostać utrzymany. Zagrożeniem może być przeprowadzenie referendum w tej sprawie (zob. kolejny rozdział). Niemniej obecne trendy są pozytywnym sygnałem dla władz chorwackich.

6. Referendum

Przeprowadzenie referendum w sprawie wprowadzenia euro jako oficjalnej waluty w Republice Chorwacji to temat, który odzwierciedla podziały na scenie politycznej. I tak, zarówno przywództwo HDZ, jak i przedstawiciele HNB są przeciwni przeprowadzaniu referendum. Tłumaczą to tym, że przystępując do Unii Europejskiej, Republika Chorwacji zobowiązała się *de facto* i *de jure* do przystąpienia do unii walutowej. Przeprowadzanie referendum jest więc narażaniem obywateli na niepotrzebne koszty. Według tej logiki Chorwacja wprowadza euro jako ostatni etap integracji z UE. Władze Chorwacji podejmują tę decyzję także ze względu na fakt, że

oceniają jej skutki dla gospodarki i społeczeństwa jako korzystne³⁸. Obawiają się też, że przeprowadzenie referendum lub jawnej debaty politycznej na temat euro doprowadzi do wzrostu nastrojów nacjonalistycznych i antyunijnych.

Cytowany już Matija Kroflin zwrócił uwagę, że dyskusyjne jest jednak to, czy moment, w którym rząd Republiki Chorwacji wszczął procedurę przyjęcia euro, był najkorzystniejszy, niezależnie od tego, czy Chorwacja zobowiązała się do przyjęcia euro w momencie przystąpienia do UE³⁹.

Liderzy największej partii opozycyjnej SDP oraz obóz prezydencki utrzymują, że choć przyjęcie euro jest korzystne i pożądane, to w związku z wagą przyjęcia wspólnej waluty potrzebne jest przeprowadzenie uczciwej debaty na ten temat. Taka debata byłaby ryzykowna dla obozu rządowego i HNB. Według badań Eurobarometru z 2020 roku 84 proc. Chorwatów uważało, że sytuacja ekonomiczna w ich kraju jest zła⁴⁰.

Największymi przeciwnikami wprowadzenia euro pozostają suwereniści skoncentrowani wokół antysystemowego

³⁸ I. Toma, Švaljek: 'Referendum? Euro smo prihvatili ulaskom u EU'; Zekanović: 'Kuna je zadnja brana države. Moramo pitati narod', Jutarnji List, 11.06.2020, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/velika-rasprava-o-uvodenju-eura-svaljek-referendum-euro-smo-prihvatili-ulaskom-u-eu-zekanovic-kuna-je-zadnja-brana-drzave-moramo-pitati-narod-10394944> [18.20.2021].

³⁹ Wywiad z Matiją Kroflinem przeprowadzony przez autora 20 stycznia 2021 roku.

⁴⁰ Komisja Europejska, *Standard Eurobarometer 93 Summer 2020*, July-August 2020, s. 28, https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2262_93_1_93_1_ENG [18.02.2021].

Ruchu Ojczyźnianego Miroslava Škoro. Według nich przyjęcie euro i odejście od kuny oznaczać będzie zniszczenie ostatniego bastionu chorwackiej suwerenności. W związku z tym wzywają do przeprowadzenia referendum w tej sprawie.

7.

Dyskurs publiczny dotyczący przyjęcia euro jako wspólnej waluty w Chorwacji

Na wstępie do tej części opracowania warto przytoczyć kilka problemów i pytań, na które zwrócił uwagę ekonomista Ivo Bićanić: Czy Chorwacja może mieć swoją walutę? Jakie są alternatywy dla wprowadzenia euro i jakie prawdziwe alternatywy są do wyboru? Dlaczego antycykliczna polityka pieniężna strefy euro miałaby szkodzić Chorwacji? Czy dojdzie do konwergencji w strefie euro?⁴¹ Odpowiedzi na te

⁴¹ I. Bićanić, *Može li u Hrvatskoj biti kvalitetne rasprave o euru? Malj državnih institucija i slobodni strijelci!*, Ideje.hr, 31.03.2019, <http://ideje.hr/moze-li-u-hrvatskoj-biti-kvalitetne-rasprave-o-euru-malj-drzavnih-institucija-i-slobodni-strijelci/> [15.12.2020].

i inne pytania znajdują się w rozważaniach przedstawionych poniżej. Przytoczone argumenty, wątpliwości, plany i uwagi reprezentują opinie i poglądy uczestników debaty na temat wprowadzenia euro w Chorwacji i jako takie zostały przedstawione przez autora tego opracowania.

7.1. Argumenty za akcesją do strefy euro

Argumenty, które pojawiają się w debacie publicznej dotyczącej wprowadzenia euro, są w zdecydowanej mierze sprzyjające zamianie waluty. Są one zasadniczo zawarte w Strategii przyjęcia euro, która z kolei odpowiada na najważniejsze pytania i rozwiewa obawy wynikające z planów wprowadzenia wspólnej waluty. Ważnym argumentem za przyjęciem wspólnej waluty jest fakt wysokiego stopnia integracji gospodarki Chorwacji ze strefą euro. Chorwacja jest silnie zintegrowana handlowo ze strefą euro, co znajduje odzwierciedlenie w wysokiej harmonizacji cykli koniunkturalnych. Chorwacja jest gospodarką głęboko zintegrowaną ze strefą euro – znaczna część krajowych oszczędności (75 proc.) i łącznych zobowiązań dłużnych (67 proc.) związana jest z euro. Chorwacki system bankowy jest zdominowany przez banki strefy euro. Ograniczone są w związku z tym możliwości prowadzenia polityki pieniężnej przez Chorwację. W praktyce więc przyjęcie wspólnej waluty to niepodlegająca dyskusji konieczność.

Poza powyższym argumentem logika stojąca za przyjęciem euro jako oficjalnej waluty w Chorwacji oparta jest na

poczuciu gospodarczego zapóźnienia Chorwacji w odniesieniu do innych państw Europy Środkowej. Procesy reform gospodarczych oraz przyciągnięcie wielkich i masowych inwestycji – czego doświadczyły państwa nadbałtyckie czy Grupa Wyszehradzka – ominęły Chorwację. Jednocześnie rozwój turystyki, który zapewniał Chorwacji 15-25 proc. PKB, umożliwił stosunkowo dobre funkcjonowanie państwa bez konieczności przeprowadzania kosztownych politycznie i społecznie reform. W związku z tym, jako państwo handlowo zintegrowane z UE oraz zależne od turystyki, Chorwacja jest wyjątkowo podatna na wstrząsy wewnątrz UE. Przystąpienie do strefy euro ma pomóc rozwiązać większość tych problemów – przyciągnąć inwestycje, pomóc zrestrukturizować gospodarkę oraz zapewnić państwu większą stabilność ekonomiczną.

Jako pierwszą korzyść z wprowadzenia europejskiej waluty w Strategii wspomina się eliminację ryzyka walutowego w gospodarce. Główną korzyścią wprowadzenia euro dla chorwackiej gospodarki jest wyeliminowanie ryzyka walutowego związanego z kursem wymiany kuny w stosunku do euro, na które chorwacka gospodarka jest wyjątkowo narażona. Wszystkie sektory gospodarki krajowej, z wyjątkiem banków, mają niedopasowane pozycje walutowe w aktywach i pasywach i są narażone na ryzyko walutowe. Całkowite zadłużenie w walutach obcych brutto wszystkich sektorów gospodarki krajowej przekracza 500 mld kun, co w 2019 roku stanowiło wartość ok. 125 proc. rocznego PKB

Chorwacji. Wysoki poziom zadłużenia w walutach obcych brutto wynika w dużej mierze z głębokiej integracji ze strefą euro. Banki, pomimo skorygowanych pozycji walutowych, są również pośrednio narażone na ryzyko walutowe. Integracja ze strefą euro i związane z tym, przy zachowaniu własnej waluty, ryzyko walutowe narzucają potrzebę podjęcia środków makroostrożnościowych w celu ochrony systemu przed tym ryzykiem. Wraz z wprowadzeniem euro ryzyko walutowe prawie całkowicie zniknie, ponieważ wszystkie zadłużenia obecnie powiązane z euro staną się długami w walucie lokalnej.

Po drugie, podkreśla się obniżenie kosztu zadłużenia przez krajowe sektory gospodarki. Wraz z wprowadzeniem euro w Chorwacji stopy procentowe powinny zbliżyć się do poziomu stóp procentowych w centrum strefy euro, co zwiększy konkurencyjność chorwackiej gospodarki. Korzystny wpływ wprowadzenia euro na stopy procentowe potwierdza również dynamika rentowności długoterminowych obligacji skarbowych nowych państw członkowskich strefy euro. Wprowadzenie euro otwiera dodatkową przestrzeń do obniżania stóp procentowych banków w Chorwacji.

Kolejnym argumentem jest zmniejszenie ryzyka kryzysów walutowych i bankowych. Własna waluta w małej, otwartej gospodarce niesie ze sobą możliwość wystąpienia kryzysów walutowych. Ryzyko nadejścia kryzysu walutowego lub zwiększenie deficytu w bilansie płatniczym

wiąże się z ryzykiem kryzysu bankowego lub finansowego. Po wprowadzeniu euro prawdopodobieństwo wystąpienia kosztownych kryzysów bankowych zmniejszy się, a ryzyko kryzysu walutowego zniknie prawie całkowicie.

Inna korzyść to obniżenie kosztów transakcji. Wraz z wprowadzeniem euro znikają koszty transakcyjne wymiany kuny na euro i odwrotnie. Ponadto wraz z wprowadzeniem euro jako waluty krajowej w Chorwacji można spodziewać się obniżenia opłat za płatności krajowe i transgraniczne w euro.

Ekspert HNB wskazuje także na stymulowanie wymiany międzynarodowej i inwestycji. Stosowanie wspólnej waluty może przyczynić się do zwiększenia obrotów w handlu międzynarodowym oraz zwiększenia inwestycji poprzez wzmocnienie konkurencyjności i zmniejszenie wrażliwości krajowej gospodarki. Wysoka reprezentacja państw członkowskich strefy euro w chorwackim handlu, inwestycjach zagranicznych i turystyce przyczynia się do spodziewanych korzyści z wprowadzenia euro w Chorwacji. Wprowadzenie euro może nieco zwiększyć wymianę handlową, ale stosunkowo mniej niż przystąpienie do Unii Europejskiej. Oczekuje się również pozytywnego wpływu wprowadzenia euro na turystykę. Wspólna waluta mogłaby pomóc przyciągać bezpośrednio inwestycje zagraniczne poprzez zmniejszenie niepewności kursu walutowego i innych nieformalnych barier dla inwestycji.

Udział w podziale dochodów pieniężnych Eurosystemu także stanowi dodatkowy argument za przyjęciem wspólnej waluty. Po przyjęciu euro przez Chorwację HNB uzyska prawo do udziału w corocznym podziale dochodów pieniężnych na poziomie Eurosystemu, co powinno pozytywnie wpłynąć na nadwyżkę dochodów nad wydatkami HNB wpłacanymi do budżetu państwa. Pozytywne oczekiwania co do wpływu udziału w podziale dochodu pieniężnego Eurosystemu wynikają ze specyficznej struktury bilansu wymiany gospodarczej z zagranicą oraz znacznej integracji chorwackiej gospodarki ze strefą euro.

W końcu – integracja ze strefą euro umożliwi dostęp do dodatkowych mechanizmów pomocy finansowej. Przystępując do unii walutowej, Chorwacja uzyskuje dostęp do Europejskiego Mechanizmu Stabilności (EMS), który służy pomocą krajom borykającym się z trudnościami finansowymi. Łączna zdolność kredytowa EMS wynosi 500 mld euro, a środki z EMS są pozyskiwane na rynkach finansowych przez emisję papierów wartościowych. EMS służy również tymczasowo jako wspólny mechanizm zabezpieczający dla unii bankowej na wypadek niewystarczających zdolności jednolitego funduszu restrukturyzacji i uporządkowanej likwidacji. Wartość dodaną dostępu do EMS zmniejsza fakt, że Chorwacja nadal ma dostęp do unijnej pomocy finansowej w ramach średniookresowego instrumentu wsparcia bilansu płatniczego.

7.2. Argumenty przeciw akcesji do strefy euro

Autorzy Strategii przyjęcia euro wymieniają szereg problemów związanych z przyjęciem wspólnej waluty wraz z dostępnymi rozwiązaniami i ewentualnymi skutkami dla chorwackiej gospodarki.

Wśród kosztów przystąpienia do euro, a także ryzyk z nimi związanych w Strategii wymienia się utratę niezależnej polityki pieniężnej. Wraz z wprowadzeniem euro jako waluty krajowej Chorwacja całkowicie utraci niezależną politykę pieniężną i kursową. Główne ograniczenia polityki pieniężnej i kursowej w małych gospodarkach wynikają z ich wrażliwości na międzynarodowe przepływy kapitału, zadłużanie się w obcej walucie oraz przenoszenie zmian kursów walut na ceny konsumpcyjne. Według autorów Strategii utrata niezależnej polityki pieniężnej dla Chorwacji nie stanowi jednak istotnego kosztu, ponieważ przestrzeń do aktywnego korzystania z polityki pieniężnej i kursowej jest znacznie ograniczona.

Oprócz polityki stabilnego kursu wymiany kuny w stosunku do euro HNB dąży również do prowadzenia antycyklicznej polityki monetarnej i makroostrożnościowej. Ryzyko członkostwa w unii walutowej polega na tym, że wspólna polityka pieniężna nie musi odpowiadać cyklicznym potrzebom gospodarki państwa członkowskiego. Cykl koniunkturalny w Chorwacji jest jednak zgodny z cyklem koniunkturalnym w strefie euro, więc wspólna polityka pieniężna EBC nie powinna mieć negatywnego wpływu na

chorwacką gospodarkę. Utrata niezależnej polityki pieniężnej kładzie jeszcze większy nacisk na konieczność prowadzenia odpowiedniej polityki fiskalnej.

Innym problemem jest wzrost poziomu cen z powodu konwersji, który jako przedmiot troski wymieniło 79 proc. respondentów w 2020 roku⁴². Według autorów Strategii wpływ przeliczenia waluty krajowej na euro na wzrost cen konsumpcyjnych jest na ogół bardzo łagodny. Analizy wskazują, że wpływ wprowadzenia euro na zagregowaną inflację był stosunkowo niewielki (średnio 0,23 punktu procentowego w nowych państwach członkowskich) i przejściowy (najbardziej wyraźny przez większość miesięcy przed rozpoczęciem konwersji oraz w miesiącu przeznaczonym do konwersji). Wyniki ankiety dla innych państw pokazują, że wzrost cen spowodowany konwersją odnotowano w sektorze usług i w mniejszej liczbie często kupowanych produktów. Zgodnie z doświadczeniami innych państw członkowskich UE oczekuje się, że wpływ przeliczenia kuny na euro na wzrost ogólnej inflacji cen konsumpcyjnych w Chorwacji będzie łagodny. Chociaż wprowadzenie euro miało bardzo niewielki wpływ na ogólną inflację, większość obywateli państw członkowskich strefy euro uważa, że spowodowało znaczny wzrost cen.

Kolejnym ryzykiem związanym z przyjęciem wspólnej waluty jest ryzyko nadmiernego napływu kapitału i nara-

⁴² Komisja Europejska, *Flash Eurobarometer 487...*, s. 36.

stania nierównowag makroekonomicznych. Doświadczenia peryferyjnych państw członkowskich strefy euro po 2002 roku pokazują, że mogą one być narażone na zbyt silny napływ kapitału i pojawienie się nierównowagi wewnętrznej i zewnętrznej. W okresie pokryzysowym stworzono nowe mechanizmy koordynacji polityk gospodarczych, które powinny zagwarantować znacznie większą stabilność unii walutowej w przyszłości. Oprócz ulepszenia ram koordynacji polityki gospodarczej w UE podjęto działania mające na celu zmniejszenie zagrożeń dla stabilności finansowej. Wdrażane reformy ram instytucjonalnych unii walutowej, a także własne doświadczenia z napływem kapitału w okresie przedkryzysowym, powinny zmniejszyć prawdopodobieństwo, że Chorwację po wprowadzeniu euro spotka los peryferyjnych państw członkowskich.

Inną kwestią są jednorazowe koszty konwersji. Przy zmianie waluty bezpośrednio przed i wkrótce po wprowadzeniu euro pojawią się jednorazowe koszty. Doświadczenia państw członkowskich, które dotychczas przyjęły euro, można wykorzystać do oszacowania oczekiwanego poziomu jednorazowych kosztów w Chorwacji. Ocenia się, że jednorazowe koszty konwersji w państwach członkowskich, które jako pierwsze wprowadziły euro jako środek płatniczy w 2002 roku, wyniosły ok. 0,5 proc. PKB. Jeśli chodzi o Chorwację, oczekuje się, że koszty niektórych niezbędnych działań i dostosowań będą nieco niższe w porównaniu z nowymi państwami członkowskimi, które już przyjęły euro.

Jednorazowe koszty przystąpienia Chorwackiego Banku Narodowego do Eurosystemu to kolejny oczekiwany problem. Po przystąpieniu do Eurosystemu HNB będzie musiał zapłacić pozostałą część subskrybowanego kapitału EBC, przenieść część swoich rezerw międzynarodowych do EBC i wpłacić określoną kwotę jako wkład w rezerwy EBC. Choć znana jest wysokość części płatności, istnieją również koszty, których wysokość jest zróżnicowana w zależności od sytuacji makroekonomicznej i warunków rynkowych w momencie przystąpienia banku centralnego do Eurosystemu.

Ostatni koszt wynikający z przyjęcia przez Chorwację euro, to udział w udzielaniu pomocy finansowej innym państwom członkowskim. O ile z jednej strony Chorwacja, przystępując do unii walutowej, uzyskuje prawo dostępu do instrumentu pomocy finansowej dla strefy euro, o tyle jest także zobowiązana do udziału w kosztach związanych z pomocą solidarnościową dla innych członków strefy euro. Udział każdego państwa członkowskiego w kapitale EMS jest określany zgodnie z kluczem subskrypcji kapitału EBC. Koszt uczestnictwa w mechanizmach pomocowych dla państw strefy euro, przy założeniu przystąpienia Chorwacji do strefy euro w 2016 roku, wyniosłby około 425 mln euro.

Oprócz wymienionych wyżej argumentów przeciwko wprowadzeniu euro, wyartykułowanych i merytorycznie zneutralizowanych przez HNB, istnieją także inne, podnieszone przez niezależne ośrodki.

Jak wspomniano w rozdziale 2, wejście do strefy euro obarczone jest ryzykiem związanym z ograniczaniem wydatków publicznych. Związek Zawodowy Nauki i Szkolnictwa Wyższego uważa, że przyjęcie wspólnej waluty na pewno nie jest warte możliwych konsekwencji i nie należy się zastanawiać nad spełnieniem fiskalnych warunków wejścia do strefy euro w najbliższych latach⁴³. Związek ten stoi na stanowisku, że Chorwacja nie była gotowa na wprowadzenie euro jeszcze przed pandemią COVID-19 i trzęsieniem ziemi, jakiego doświadczyła w marcu 2020 roku oraz na początku 2021. Chorwacja ma stosunkowo słabą i niekonkurencyjną strukturę gospodarczą, w dużym stopniu polegającą na turystyce i prostych usługach, takich jak catering. Produkcja przemysłowa jest bardzo słaba, podobnie jak udział eksportu towarów w PKB. Eksport towarów opiera się również na produktach nieskomplikowanych technologicznie. Chorwacki system podatkowy jest nie do utrzymania z powodu ogromnego wpływu bardzo niestabilnego podatku od wartości dodanej, który najbardziej dotyka najbiedniejsze grupy społeczne. Podatki od majątku, nieruchomości i spadków nie istnieją lub są nieistotne jako źródło dochodów podatkowych. Mienie państwowe i generalnie sektor publiczny są słabo zarządzane. Kluczowe segmenty, takie jak edukacja, nauka, ochrona zdrowia, nie są odpowiednio zarządzane, są natomiast słabo finansowane i przyjmowane są złej jakości do-

⁴³ Wywiad z Matiją Krofinem przeprowadzony przez autora 20 stycznia 2021 roku.

kumenty strategiczne. Zaufanie do instytucji państwowych jest niezwykle niskie, a emigracja gwałtownie wzrosła od czasu przystąpienia do UE. Jednym słowem Chorwacja ma wiele problemów i nie odnosi sukcesów ekonomicznych⁴⁴.

W takiej sytuacji warunkiem wstępnym jest rozwiązanie lub przynajmniej złagodzenie niektórych z tych problemów przed wprowadzeniem euro, aby wejść do strefy euro z silniejszą i bardziej konkurencyjną gospodarką. Wraz z pospiesznym przyjęciem euro Chorwacja mogłaby dodać do tych wszystkich trudnych kwestii problem nieodpowiednich kursów walutowych i ścisłej kontroli wydatków publicznych, co mogłoby dodatkowo zaszkodzić i tak już słabej gospodarce. Ostatecznie dziś bardzo trudno jest przewidzieć, w jakim kierunku rozwinie się strefa euro po pandemii, jakie idee prowadzenia polityki gospodarczej będą dominować w KE i EBC⁴⁵.

Innym argumentem przeciw wprowadzeniu euro wykorzystywanym przez Związek jest stwierdzenie, że to Unia Europejska nie jest przygotowana na przyjęcie nowych państw peryferyjnych do unii walutowej. Dodatkowo argumentuje się, że polityka państw strefy euro podporządkowana jest interesom państw silniejszych kosztem państw słabszych, pozostających na gospodarczych peryferiach UE. Pojawiają się opinie, że Unia nie zbudowała dla strefy euro instytucji

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Ibidem.

i mechanizmów kompensacyjnych, jakich potrzebują państwa, które gorzej radzą sobie w prowadzeniu polityki pieniężnej, fiskalnej i podatkowej. UE nie ma mechanizmów, które gwarantują państwom słabszym i gorzej rozwiniętym gospodarczo normalny rozwój i wzrost. Samo wejście do Unii Europejskiej nie rozwiązało automatycznie problemów gospodarczych, z jakimi boryka się Chorwacja. Podobnie będzie z przystąpieniem do strefy euro⁴⁶.

Podobnego zdania jest dyrektor Instytutu Ekonomii w Zagrzebiu Maruška Vizek, która w styczniu 2019 roku, a więc jeszcze przed pandemią COVID-19 i trzęsieniami ziemi, wątpiła w możliwość zmniejszenia długu publicznego i równoczesnego zachowania wysokiego wzrostu PKB. Vizek wskazuje także na szerszy problem rozwoju i transformacji gospodarki oraz zwiększenia i wzmocnienia chorwackiego eksportu: przyjęcie euro w czasie recesji oznacza całkowitą utratę możliwości dostosowania się, na które pozwala swobodny kurs wymiany własnej waluty. Do tej pory HNB utrzymywał stosunkowo sztywny kurs chorwackiej kuny. Niemniej osłabienie rodzimej waluty pomaga krajowym eksporterom stać się bardziej konkurencyjnymi niż importerzy. Vizek podkreśla, że po wprowadzeniu euro ta możli-

⁴⁶ Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, *Hrvatska može biti spremna za eurozonu, ali eurozona nije spremna za Hrvatsku*, 08.07.2019, Sindikalne vijesti i socijalno partnerstvo, <http://www.nsz.hr/novosti-i-obavijesti/sindikalne-vijesti-i-socijalno-partnerstvo/hrvatska-moze-biti-spremna-za-eurozonu-ali-eurozona-nije-spremna-za-hrvatsku/> [15.12.2020].

wość zniknie. Pozostaje wtedy redukcja kosztów pracy, co oznacza redukcję zatrudnienia i nominalnych wynagrodzeń. Im mniej elastyczna jest gospodarka, tym dłuższy i bardziej bolesny jest proces wychodzenia z kryzysu⁴⁷. Według Vizek, choć unia walutowa zakłada, że nadwyżka siły roboczej z państwa objętego kryzysem może przenieść się do innego państwa w ramach UE, także do Chorwacji, to w praktyce oznacza to dalszy odpływ ludności z Chorwacji⁴⁸.

Podobnie twierdzi analityk ekonomiczny, profesor uniwersytecki, były polityk i prezes Chorwackiego Towarzystwa Ekonomistów Ljubo Jurčić: „obniżka stóp procentowych może być postrzegana jako korzyść, ale także jako ryzyko. Mianowicie obniżenie stóp procentowych stymuluje akcję kredytową i aktywność gospodarczą. Ponieważ chorwacka gospodarka opiera się głównie na działalności o niskiej produktywności, która nie bierze udziału w eksporcie, obniżenie stóp procentowych może prowadzić do dalszego umocnienia tej działalności, zwłaszcza na rynku nieruchomości i w budownictwie”⁴⁹.

⁴⁷ Poslovni, *Ne trebamo srljati s uvođenjem eura, naša ekonomija to ne može podnijeti*, 23.01.2019, <https://www.poslovni.hr/hrvatska/ne-trebamo-srljati-s-uvođenjem-eura-nasa-ekonomija-to-ne-može-podnijeti-349281> [18.02.2021].

⁴⁸ M. Vizek, *Svi tvrde da smo spremni uvesti euro. Zna li koliko to košta i čime ćete to platiti?*, Tportal.hr, 07.01.2019, <https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/svi-tvrde-da-smo-spremni-uvesti-euro-zna-li-koliko-to-kosta-i-cime-cete-to-platiti-foto-20190107> [15.12.2020].

⁴⁹ G. Litvan, *Ljubo Jurčić: Protivim se uvođenju eura jer Hrvatska ne prati produktivnost Europe*, Lider Media, 12.01.2019, <https://lider.media/aktualno/ljubo-jurcic-protivim-se-uvodenju-eura-je-hrvatska-ne-prati-produktivnost-europe-37791> [15.01.2021].

Vizek zwraca też uwagę na sterowanie przez władze chorwackie debatą publiczną. Argumentu tego używał także Matija Krofiln. Dyskusja na temat nieuzasadnionej, według obydwojga ekonomistów, obawy dotyczącej wzrostu cen pozwala jednocześnie uniknąć mówienia o innych, znacznie bardziej istotnych kosztach, które przecież nie są nawet wprost wymienione w Strategii przyjęcia euro. Według nich pierwszym i najważniejszym takim problemem jest utrata możliwości sterowania kursem własnej waluty w celu wpłygnięcia na bilans handlowy.

Do udziału w dyskursie na temat wprowadzenia euro w Chorwacji włączył się noblista Joseph Stiglitz w czasie Forum Europejskiego Alpbach. Jego zdaniem, przyjęcie wspólnej waluty odbiera Chorwacji dwa ważne instrumenty niezbędne do dostosowania gospodarki do wstrząsów. Pozbawia władze możliwości zmiany kursu walutowego oraz prowadzenia polityki pieniężnej, a tym samym zmiany stóp procentowych⁵⁰. Państwo nie może więc samodzielnie kontrolować podaży pieniądza na rynku, a więc stymulować gospodarki. Unia bankowa i monetarna także nie stanowi w takim wypadku rozwiązania. Ze względu na to, że niektóre państwa są bardziej dotknięte przez kryzys niż inne, polityka monetarna strefy euro, która pasuje do państw takich jak

⁵⁰ Hina, *Dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju: 'Trebalo li Hrvatska uvesti euro? Ap-solutno ne!'*, Jutarnji List, 29.08.2020, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/dobitnik-nobelove-nagrade-za-ekonomiju-trebalo-li-hrvatska-uvesti-euro-ap-solutno-ne-15016158> [18.02.2021].

Niemcy czy Holandia, niekoniecznie jest odpowiednia dla Chorwacji czy Hiszpanii⁵¹.

Podobnie argumentował w czasie swojej zwycięskiej kampanii wyborczej na urząd prezydenta Zoran Milanović. Według jego ówczesnej linii rozumowania kilka państw, które są w Unii Europejskiej od dłuższego czasu (Czechy, Polska i Węgry), nie weszło do strefy euro. Kredyt mieszkaniowy w Grecji, w której obowiązuje euro, jest droższy niż w Chorwacji, gdzie z kolei kredyty mieszkaniowe są wyższe niż we Włoszech. Nie ma więc prawdziwych i niekwestionowanych argumentów, że wprowadzenie euro jest słuszne. Prezydent Republiki Chorwacji nie bierze obecnie udziału w dyskusji publicznej na temat wprowadzenia euro w Chorwacji.

⁵¹ Ibidem.

Wnioski

Zwolenników i przeciwników wprowadzenia euro łączy pogląd na obecną sytuację w Chorwacji. Wskazują na złą strukturę gospodarki; słabo rozwinięty przemysł oraz sektor IT i nowoczesnych technologii; zbyt duży udział sektora usług turystycznych w PKB; negatywny bilans handlowy równoważony dochodami z turystyki itp. Odpowiedzią na te bolączki powinien stać się rozwój gospodarczy. Pytanie, jak go osiągnąć, dzieli entuzjastów i osoby sceptycznie nastawione wobec przyjęcia wspólnej europejskiej waluty. Z jednej strony zachowanie większej niezależności ekonomicznej poprzez możliwość kreowania podaży chorwackiej kuny jest

niewątpliwie kuszące, ale czy państwo małe i „na dorobku” może sobie pozwolić na prowadzenie własnej, niezależnej polityki monetarnej w obliczu takich aktorów, jak Niemcy, Turcja, Rosja, Chiny czy Stany Zjednoczone? Czy pozostając poza tym nurtem integracji europejskiej, Chorwacja będzie mogła liczyć na wystarczający napływ inwestycji? Z drugiej strony wejście do strefy euro to członkostwo w ekskluzywnym klubie europejskim, który pozostaje symbolem stabilnych i rozwiniętych gospodarczo państw. Doświadczenia słabszych państw strefy euro, jak Portugalia czy Grecja, pokazują jednak, że pozycja państw słabiej rozwiniętych gospodarczo nie poprawia się radykalnie także w strefie euro. Wybór nie jest więc ani łatwy, ani oczywisty.

Sukces wprowadzenia euro w Chorwacji zależy od kilku czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Pierwszym z nich są reformy gospodarcze, administracyjne i podatkowe, które forsuje obecny rząd Andreja Plenkovića. Obniżenie podatków, usprawnienie sądownictwa i administracji oraz wsparcie poszczególnych sektorów gospodarki będą niewątpliwie stanowiły bodziec dla chorwackich i zagranicznych przedsiębiorców. Prowadzone równolegle przez Chorwacki Bank Narodowy przygotowania do przyjęcia euro są dobrze oceniane przez Europejski Bank Centralny i Komisję Europejską. Sukces przyjęcia euro nie zależy jednak od samej zmiany waluty, ale od tego, w jaki sposób państwo wykorzysta swoje członkostwo w unii walutowej. Reformy mogą okazać się kosztowne społecznie i politycznie,

a spodziewane ożywienie przyjsć z trudnym do przewidzenia opóźnieniem. Czy Chorwacja wejdzie właściwie przygotowana do unii walutowej, a jeśli nie, to czy wspólna waluta zadziała jak koło ratunkowe czy raczej kotwica dla krajowej gospodarki? Powodzenie Chorwacji zależne jest także od zachowania inwestorów zagranicznych. Czy rynek chorwacki okaże się dla nich wystarczająco atrakcyjny? Czy zasób wykwalifikowanych pracowników, infrastruktura i siła nabywcza konsumentów będą w stanie przyciągnąć nowy kapitał? Pozostaje także pytanie, w jaki sposób zachowa się strefa euro w obliczu następnych kryzysów.

Bibliografija

- Al Jazeera, *Nastavak krize može ugroziti uvođenje eura u Hrvatskoj*, 23.12.2020, <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2020/12/23/nastavak-krize-moze-ugroziti-uvodenje-eura-u-hrvatskoj> [15.01.2021].
- Allam M., *The Adoption of the Euro in the New EU Member States: Repercussions of the Financial Crisis*, EIPASCOPE 2009/1, <https://core.ac.uk/download/pdf/5084703.pdf> [03.01.2021].
- Bićanić I., *Može li u Hrvatskoj biti kvalitetne rasprave o euru? Malj državnih institucija i slobodni strijelci!*, Ideje.hr, 31.03.2019, <http://ideje.hr/moze-li-u-hrvatskoj-biti-kvalitetne-rasprave-o-euru-malj-drzavnih-institucija-i-slobodni-strijelci/> [15.12.2020].

- Chorwacki Bank Narodowy, *Projekcija monetarne politike za 2020. i 2021. godinu*, <https://www.hnb.hr/-/smanjenje-bdp-a-u-2020-oko-9-posto-u-2021.-godisnji-rast-oko-5-posto> [18.12.2020].
- Chorwacki Bank Narodowy, *Euro brings stronger economic growth and higher living standard*, 07.01.2019, <https://www.hnb.hr/en/-/s-eurom-dolazi-snazniji-gospodarski-razvoj-i-visi-zivotni-standard> [15.01.2021].
- Chorwacki Państwowy Urząd Statystyczny, <https://www.dzs.hr/>.
- European Central Bank, *Croatia – assessment of ERM II prior commitment No. 2 on the macroprudential toolkit*, 03.07.2020, https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/ecb_assessment_croatia_erm_II~f51d3boa22.en.pdf [20.01.2021].
- Eurostat, *Consumption per capita in purchasing power standards in 2020*, Eurostat News Release, 181/2020, 15.12.2020, https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/2-15122020-BP-EN.pdf/cd3fcb0f-faae-doce-0916-9be-3ac231210 [23.12.2020].
- Hina, *Dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju: "Treba li Hrvatska uvesti euro? Apsolutno ne!"*, Jutarnji List, 29.08.2020, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/dobitnik-nobelove-nagrade-za-ekonomiju-treba-li-hrvatska-uvesti-euro-apsolutno-ne-15016158> [18.02.2021].
- IPSOS, *Istraživanje javnog mnijenja o uvođenju Eura Pripremljeno za: Hrvatska narodna banka*, 18.03.2020, https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2600163/hp24032020_istrazivanje.pdf/abb15304-c7ed-e88f-ae40-fdb64359d177?t=1585059558655 [18.02.2021].
- Komisja Europejska, *Flash Eurobarometer 487*, Report Fieldwork May-June 2020, Publication July 2020, https://ec.europa.eu/info/news/eurobarometer-487-introducing-euro-seen-positive-euro-area-countries-2020-jul-27_en [18.02.2021].

- Komisja Europejska, *Standard Eurobarometer 93 Summer 2020*, July-August 2020, https://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2262_93_1_93_1_ENG [18.02.2021].
- Komisja Europejska, *Who can join and when?*, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/enlargement-euro-area/who-can-join-and-when_pl [15.01.2021].
- Krajowy plan wymiany chorwackiej kuny na euro dostępny na stronie Chorwackiego Banku Narodowego, <https://euro.hnb.hr/-/hp13112020> [17.01.2021].
- Laušić F., *Hoće li Milanović biti protiv uvođenja eura? Evo što je ovoga ljeta poručio na Facebooku, što zaključujete iz ovih rečenica? Neće valjda Budišinom metodom...*, Slobodna Dalmacija, 09.01.2020, <https://slobodnadalmacija.hr/kolumne/hoce-li-milanovic-biti-protiv-uvodenja-eura-evo-sto-je-ovo-ga-ljeta-porucio-na-facebooku-sto-zakljucujete-iz-ovih-rečenica-nece-valjda-budisinom-metodom-642278> [19.01.2021].
- Litvan G., *Ljubo Jurčić: Protivim se uvođenju eura jer Hrvatska ne prati produktivnost Europe*, Lider Media, 12.01.2019, <https://lider.media/aktualno/ljubo-jurcic-protivim-se-uvodenju-eura-je-hrvatska-ne-prati-produktivnost-europe-37791> [15.01.2021].
- Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja, *Hrvatska može biti spremna za eurozonu, ali eurozona nije spremna za Hrvatsku*, 08.07.2019, Sindikalne vijesti i socijalno partnerstvo, <http://www.nsz.hr/novosti-i-obavijesti/sindikalne-vijesti-i-socijalno-partnerstvo/hrvatska-moze-biti-spremna-za-eurozonu-ali-eurozona-nije-spremna-za-hrvatsku/> [15.12.2020].
- Novac.hr/HINA, *Javni dug dosegnuo rekord: njegov udjel u BDP-u narastao na 85,3 posto*, 14.10.2020, <https://novac.jutarnji.hr/novac/aktualno/javni-dug-dosegnuo-rekord-njegov-udjel-u-bdp-u-narastao-na-85-3-posto-15025143> [15.12.2020].
- Poslovni, *Ne trebamo srljati s uvođenjem eura, naša ekonomija to ne može podnijeti*, 23.01.2019, <https://www.poslovni.hr/hr->

vatska/ne-trebamo-srljati-s-uvoenjem-eura-nasa-ekonomija-to-ne-moze-podnijeti-349281 [18.02.2021].

Rząd Republiki Chorwacji, *Odluka o osnivanju Nacionalnog Vijeća za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*, Narodne Novine 832, 10.05.2018, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_43_832.html [15.02.2021].

Rząd Republiki Chorwacji, *Ciljni datum uvođenja eura i dalje ostaje 1. siječnja 2023*, 31.12.2020, <https://vlada.gov.hr/vijesti/ciljni-datum-uvodjenja-eura-i-dalje-ostaje-1-sijecnja-2023/31189> [02.01.2021].

Strategia przyjęcia euro jako oficjalnej waluty w Republice Chorwacji dostępna na stronie <https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2104255/h-strategija-za-uvodenje-eura-kao-sluzbene-valute-u-HR.pdf/69a1c208-c601-4df3-95f6-d336f665b5f9> [17.01.2021].

Strona internetowa Andreja Plenkovicia, *Zastoj u provedbi svih ovršnih postupaka produžen je za tri mjeseca*, 16.07.2020, <https://www.andrejplenkovic.hr/article.php?id=3612&naslov=zastoj-u-provedbi-svih-ovrsnih-postupaka-produzen-je-za-tri-mjeseca> [18.01.2021].

Šimić-Mrzlečki M., *HRejting: 53,4% anketiranih protiv uvođenja eura*, HRT Vijesti, 23.04.2019, <https://vijesti.hrt.hr/507372/hrt-ekskluzivno-534-anketiranih-protiv-uvoenja-eura> [18.02.2021].

Šu. M./Hina, *Milanović u Ogulinu protiv eura: Kuna, kakva je – takva je, naša je*, Tportal.hr, 13.12.2019, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/foto-milanovic-u-ogulinu-protiv-eura-kuna-kakva-je-takva-je-nasa-je-foto-20191213> [18.02.2021].

Toma I., *Švaljek: 'Referendum? Euro smo prihvatili ulaskom u EU'; Zekanović: 'Kuna je zadnja brana države. Moramo pitati narod'*, Jutarnji List, 11.06.2020, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/velika-rasprava-o-uvodenju-eura-svaljek-referendum-eu->

ro-smo-prihvatili-ulaskom-u-eu-zekanovic-kuna-je-zadnja-brana-drzave-moramo-pitati-narod-10394944 [18.20.2021].

Tradingeconomics.com, <https://tradingeconomics.com/croatia/gdp-growth-annual> [18.02.2021].

Vizek M., *Svi tvrde da smo spremni uvesti euro. Znate li koliko to košta i čime ćete to platiti?*, Tportal.hr, 07.01.2019, <https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/svi-tvrde-da-smo-spremni-uvesti-euro-znate-li-koliko-to-kosta-i-cime-cete-to-platiti-foto-20190107> [15.12.2020].